M.HARBİ
C.R.RODRİGUEZ
H.K.VİEN

az gelişmiş ülkelerde

sosyalizm ve köylüler

2.baskı

GERÇEK YAYINEVİ

AZ GELİŞMİŞ ÜLKELERDE SOSYALİZM VE KÖYLÜLER

M. Harbi - C. R. Rodriguez - H. K. Vien

GERÇEK YAYINLARI

Birinci Baskı : Ekim 1966
İkinci Baskı : Nisan 1974

Kapak : Said Maden
Kapak Baskısı : Reyo Ofset

Dizgi ve Baskı : Yelken Matbaası
Cilt : Fono Matbaası

MUHAMMED HARBİ
CARLOS RAFAEL RODGİGUEZ
NGUYEN KHAC VIEN

AZ GELİŞMİŞ ÜLKELERDE SOSYALİZM VE KÖYLÜLER

Çeviren : Attilâ Tokatlı

GERÇEK YAYINEVİ
Cağaloğlu Yokuşu, Saadet İş Hanı, Kat 4
İSTANBUL

DEVRİM İÇİNDE KÖYLÜLER

Muhammed Harbi
(Cezayir)

Tarım meselesinin ve köylülerin rolünün önemi sadece bizim memleketimiz için söz konusu değildir. Bu mesele, hâlâ boyunduruğu altında bulundukları sömürgelik baskısı karşısında bir çıkış yolu arayan bütün memleketler için olduğu kadar, evrensel devrimci hareketin tümü için de büyük önem taşımaktadır. Hatta diyebiliriz ki, köylülerin rolünün gerçekçi bir açıdan ve doğru biçimde değerlendirilmesi, bizim sosyal gelişimdeki yeni eğilimleri açıkça belirlememize yol açacak, böylelikle de, işçi sınıfının rolü ve sosyalizmin sorunları hakkında şematik ve dogmatik olmayan bir görüşe ulaşmamızı sağlayacaktır.

Birtakım ülkelerin deneyleri, köylülerin devrim süreci içindeki rolünü isbat etmiş durumdadır. Bu deneylerden anlaşılmıştır ki, köylüler, çete hayatının sosyal dayanağı görevini yüklenmekte ve, işçi sınıfı ve öteki yurtsever kuvvetlerle yapmış oldukları ittifak çerçevesi içinde gerilla savaşına canla başla katılmaktadırlar. Bu milletlerin milliyetçiliğiyle enternasyonalizm, aynı yönde işliyor, aynı amaçlara doğruluyordu. Devrimci partilerin gerçekleştirdiği bu deneyler, gerçi köylülerin, ilerici sosyal faktör olarak, davaya katabilecekleri şeyin yeniden değerlendirilmesine ve Üçüncü Dünya ülkelerinde ortaya koydukları objektif özel-

liklerin bütün ayrıntılarıyla incelenmesine yol açmıştır ama, yeni milletlerarası durumu ve sosyalizmin gittikçe artan etkileme gücünü göz önüne alırsak, Devrim'e götüren bütün ihtimallerin bu deneyler çerçevesi içinde tükendiğini söyleyemeyiz. Sözünü ettiğimiz yeni ihtimaller, en açık ve seçik şekilde, köylülerin desteğini kazanmış olan mücadelenin marksizme bağlı işçi partileri tarafından başlatılmadığı iki ülkede, Küba'da ve Cezayir'de gerçekleşen devrimlerle kişilik kazanmıştır.

Küba'da olduğu gibi Cezayir'de de, millî devrimin kesintisiz bir biçimde sosyalizme doğru gelişimi, önceden tasarlanmış bir doktrinal tercihin sonucu değildir. Devrim'in kendi yürüyüş kanununun ve Devrim'i canlandıran sosyal kuvvetlerin kendi iç mantıklarının bir gereğidir. Başka bir deyişle, sosyalizme kayış, toplumcu bir partinin varlığından ve bu partinin yönetiminde emekçi kitlelerin politik biçimlenişinden daha önce başlamıştır.

Kamuoyunun ilgisini köylülerin devrimdeki rolü üzerine çeken, işte bu yeni olaydır. Bu olay, bugün sağda solda sayısız çeşitli çevrelerde durmadan tartışılmaktadır. Meseleyi incelerken gözden kaçırılmaması gereken nokta, bu yeni olay üzerindeki tartışmaların, ınemleketimizdeki sosyal mücadelelerin ve bu arada özellikle iktidarı ele geçirme ya da iktidara katılma mücadelesinin etkisi altında yapıldığı noktasıdır. Bu bakımdan, bazı unsurların, bugünkü şartlardan tamamıyla ayrı şartlar altında gelişmiş bir takım politik durumları hâlâ değişmemiş gibi gösterme çabalarına şaşmamak gerekir. Dahası var: Köylülerin devrimci rolü hakkındaki yazıların bazılarının, verdiği savaşın ve davaya bağlılığının zaten çoktan yüceltip değerlendirdiği bir toplum tabakasını yeniden değerlendirmekten

çok, o tabakayı kendi öz çıkarlarına aykırı amaçlar için kullanma niyetini güttüğünü görüyoruz. Gerçekten de, bugün karşısında bulunduğumuz durum nedir?

Bir yanda, sosyalizmin düşmanı sağcılar, köylülerin Kurtuluş savaşına büyük çapta katıldığını ileri sürmektedirler. Bundan muratları, köylü kitlesini işçi sınıfından (şehir ve taşra işçilerinden) ayırmak, böylelikle de işçi sınıfının insanın insanı sömürmeyeceği bir toplumun kurulması şeklindeki tarihsel görevini gölgede bırakmaktır.

Öte yanda, yani solda, millî meselemizin esasının tarım ve kültür meselesi olduğunu ve köylü kitlesinin devrimci güçlerin gerçek dayanağını meydana getirdiğini vaktinde kavrayamamış olanlar, önceden tasarlayıp yarattıkları şemalarına olayları sığdırma imkânsızlığına uğramakta ve sosyalist ülkelerin de bir zamanlar köylü kitlesiyle yeni tip ilişkileri kurmakta zorluk çektiklerini hatırlatarak işin içinden sıyrılmağa çalışmaktadırlar. Yok köylüler doğuştan muhafazakârmış da, yok zaten teşkilâtlanmağa yatkın değillermiş de, gibisinden muhakeme etmeğe başlayınca, biz kendi özelliklerimizi bulup ortaya çıkararak incelemeğe ve çözümlemeğe koyulmadıkça öteki ülkelerdeki deneylerin bize hiç bir faydası dokunamayacağını unuttuk demektir. Çünkü teori bir dogma olmaktan; ve ötekilerin deneyine başvurma da, sosyal gelişimin büründüğü biçimlerdeki çeşitliliği ve zenginliği bir inkâr hâline gelmekten, ancak ve ancak kendi özelliklerimizi çözümlemek şartıyla kurtulur. İşte bunun içindir ki, sağcıların bayrak yaptığı iddialarla olduğu kadar, solcuların önyargılarındaki köklerle de mücadele etmek gerektiğine inanıyoruz. Sosyalizme giden yolda her ikisi de; işçi sınıfı, emekçi köylüler ve köylülerle olan yakınlık ve bağlarını kırda ve şehirde koru-

yup sürdürmüş işsizler kitlesi arasındaki zorunlu ittifaka set çekmektedir.

SÖMÜRGECİLİK DURUMU...

Konumuzu, şema denilen tuzaklara düşmeden kavramak istiyorsak, 1954 Cezayir'inin sosyo-ekonomik örgüsünü incelemeğe girişmemiz gerekiyor. Şehrin ve kırın, yani son kertede, şehirde yaşayan halk tabakalarıyla kırda yaşayan halk tabakalarının bu örgü içindeki karşılıklı durum ve yerleri nedir, bu tabakaların özlemlerini hangi siyasî hareketler dile getirmiştir, yaptıkları seçme'ler hangi anlamı taşır?

Ama meselenin derinlerine girmeden önce, üç basit noktaya dokunmak isterim.

Her şeyden önce, köylülük kavramım ele alalım. Sayısız çevrede genellikle kabul edilenin tersine olarak, bu kavram, mütecanis (bir türden) bir gerçekliği dile getirmekten uzaktır.

Sosyal bakımdan, Cezayir kırları son derece ayrışıma uğramış bulunmaktadır. Orta kır burjuvazisi diye adlandırabileceğimiz toprak sahiplerinin üst tabakası, herbiri 50 hektardan fazla araziye sahip 25.000 işletmeciden meydana gelmiştir. Tüm işletmecilerin sayısı 600.000 olarak tahmin edildiğine göre, bunlar genel rakamın % 4'ünü meydana getiriyorlar demektir. Bu tabakanm altında, herbiri 10 ilâ 50 hektar araziye sahip olanlar bulunmaktadır. Bunların sayısı 150.000'dir. Sonra da, sayıları 400.000'i aşan yoksul köylüler gelir, bunların herbirinin sahip olduğu arazi 10 hektardan azdır. Bu son tabaka bir çeşit yarı-proletarya meydana getirmektedir ki mevsimlik işçiler ve «hamme»ler (beşte birci'ler) bunların arasından çıkar.

Tarım proletaryasına gelince, 100.000 sürekli, 400.000 geçici işçiden ve 1951 istatistiklerinin aile-yardımcı-

sı saydığı, kadınlı erkekli, kullanılmayan 1,5 milyon insandan meydana gelmektedir. (Sırası gelmişken işâret edelim ki, yukardaki sınıflama, sadece yüzölçümleri üzerine dayandığından, köylü dünyasının sosyal durumunu gerçek biçimde dile getirmiyor. Bir arazi sahibinin muhtemel gelirini değerlendirebilmek için toprağın kalitesiyle ekinlerin çeşitlerini de hesaba katmak şarttır.)

Bu tablo her şeyi söylüyor. Cezayir kırlarında, yoksul köylülerle topraksız köylüler ezici çoğunluğu meydana getirmektedirler. Küçük köy burjuvazisi de, ekonomi açısından, kârdan çok kullanıma bağlı bir sosyal kuvvet olarak ortaya çıkmaktadır. Cezayir köy toplumunun fizyonomisi ile bir kapitalist ülkenin fizyonomisi arasında hiç bir ortak ölçü yoktur. Öyle ki, bizi boyun eğmeye değil de Devrim'e iten, kendi sosyal yapımızdır.

Dokunmak istediğim ikinci nokta, köylülerin coğrafî planda dağınıklığı ile, aynı zamanda yaşama ve çalışma ortamı olan mahallî toplulukla aile biriminin temel rolüdür. Tarım ekonomisine özgü olan bu karakteristikler çeşitli sosyal çıkarların, çeşitli topluluk ve bölge çıkarlarının varlığını beslemektedir. Yani köylünün siyasî tutumu sadece sosyal ayrışımla değil, bölgesel çeşitlilikle de belirlenmektedir. İşte bu durum, kuvvetler, bölgeler ve gruplar arasındaki ayrılığı açıkladığı gibi, kurtuluş savaşına bazılarının neden toptan katılıp bazılarının neden kararsız kaldığını da yeterince ortaya sermektedir.

Son olarak da, şehir, kır ve Fransa'ya Cezayirli göçü arasındaki karşılıklı derin etkiye dokunmak istiyorum. Bu karşılıklı etki, şehirle kır arasındaki ekonomik bağların değil, insanî ilişkilerin bir sonucudur. Tıpkı gecekonduları dolduran yarı-proleterlerle işsizler gibi, birkaç yüz bin şe-

hirlileşmiş Cezayirli emekçi de köylü menşelidir. Bu kendine özgü durum, şehirli halk kitlelerini köy hareketlerini daha yakından anlamağa ve köy dünyasıyla daha sıkı bağlar kurmağa itmiştir.

Şimdi Cezayir'in sosyo-ekonomik örgüsünü incelemeğe geçecek olursak, ayaklanmanın arifesinde, memleketin Fransız politik ve malî çıkarlarına tamamıyla bağlı bulunduğunu görürüz. Çeşitli baskı ve cebir kurumlarının yanısıra, fetihten bu yana memleketimize yerleşmiş önemli bir Avrupalı azınlığın varlığı da, bu bağlılık düzenine destek olmaktadır.

Fransız emperyalizmi sadece topraklara ve ticaret hayatına doğrudan doğruya el koymakla yetinmemiş, Cezayir toplumunu yöneten idarî organizmalar üzerinde de tam bir tekel kurmuştur. Cezayir halkıyla Avrupalı azınlığın, bu iki apayrı varlığın yanyana bulunması ve statülerin, sosyal menşelerinden bağımsız olarak Avrupalı istilâcıların yararına sınıflandırılıp işletilmesi bundandır. Cezayir'deki sömürge toplumunun ilk karakteristiği, ırk ayırımı olmuştur. İnsanlar arasındaki sınır, etnik köklerine göre çizilmişti. Hangi sınftan olursa olsun imtiyazlı duruma getirilen Cezayirli Avrupalılar (ücretli işçiler bile), kendilerini Cezayir'i işgal etmiş birer Fransız, yeniklerin şu veya bu şekilde cereme ödemesi gereken birer zafer temsilcisi olarak görüyorlardı.

... VE KÖYLERİN RADİKALİZMİ

Tıpkı öteki sömürge halkları gibi Cezayir halkı da, sınıflarının bütünü içinde, kendi öz kurumları yıkılıp arazisi işgâl edilir edilmez, yeni bir hayat kurma problemiyle karşı karşıya gelecektir. Ve bu yeni hayatın, sömürgelik şokunun toplumu sürüklendiği durum temel alınarak kurulması gerekmiştir. Bu sorunun cevabı, millet olmaktır.

Çünkü artık insanlar, sadece işçi ve köylü olarak değil, aynı zamanda Cezayirli olarak sömürülmektedir. Sınıf ayrılıklarını, etnik ayrılıklarla örtmüştür sömürgecilik. Bundan dolayı mücadele millî planda, yani bütün milletlerin mücadelesi olarak geçmek durumundadır. Sömürgeleştirilmiş bir ülkede, halk kitlelerinin gözünde sömürülmemek demek, bağımsızlık demektir. Sınıflardan ancak ekonomik anlamda, yani insanların üretim araçlarına nisbetle yerleri bakımından söz edilebildiği için, smıf şuuru, halk kitlelerinin gözünde hak ettiği önemi henüz kazanmamıştır.

Gerçek, sömürgeciliğin Cezayir'e damgasım vurduğudur. Hemen fetih ertesinde perişan olan şehirli sımflar, maddî ve kültürel temellerini kaybetmiş durumdadırlar. İki dünya savaşı arasında bu sımflar yeniden meydana geleceklerdir. Ama nasıl? Geleneksel ekonomilerinin, sömürge sisteminin ekonomisi ve yönetim düzeni içinde çözülüp çürümesi temeli üzerine, ve ana dillerinin kökünü kaybettikten, kendi öz kültürlerine ulaşmaları keyfî kanunlarla önlendikten sonra... Sömürgecilerin dünyasıyla sürekli günlük temasları, bu dünyaya eklenip katılamadıkları hâlde, temel kişiliklerini melezleştirecektir. Bu sınıflarda, sözün gerçek anlamında bir millî kimlik bulmak artık mümkün değildir.

Köylüler için durum bambaşkadır. Çok uzun bir silâhlı direnmeden sonra topraklarmdan sürülen köylülerin bir kısmı gündelikçiliğe düşerken, öteki kısmı da şehirleri dolduran işsizler kitlesine katılmıştır.

Fellahlarsa, Kabiliye'de itili kaldıkları dağlarda, sömürgelik durumuyla temas hâlinde bulunmuyorlardı. Yani bunlar, arap kültürüne, dinlerine ve millî dillerine derinden derine bağlı hür köylülerdi. Ama üretim ilişkilerinin

üretim yapmağa elvermediği topraklarda yaşamağa mahkûm olan ve kovuldukları ormanın da düşmanı kesilen, demografik artıştan dolayı gittikçe üredikleri hâlde işledikleri toprak ve aldıkları verim hemen hemen aynı kalan bu köylüler, üstelik bir de, katlanamayacakları kadar ağır yükümler altında bırakılmışlardı.

Topraklarından sürülmüşlükleri kadar kaid (yerli yönetici), kır bekçisi ve jandarma baskısıyla tepelerine çöken terorizm de, sosyal şuurlarına iyice işlemiş bulunuyordu. Köylüyü, millî hareketin temeldeki sosyal kaynağı hâline getiren, bu durumudur. Hiç bir Avrupalı, fellahın yaşadığını yaşamıyor, köydeki gerileyişin sonuçlarına hedef olmuyor ve onun katlandığı baskı ve cebirle yüzyüze gelmiyordu. Köylülerin itilmiş yaşadıkları dağlarda, üretim ilişkilerinden doğan durum Cezayir'e özgü bir durumdur. Köylülerin radikalizminin ve, şehirdeki (burjuva ve küçük burjuva gibi) sosyal tabakaların tersine olarak, millî kimliklerine sürekli sadakatlarının sırrını, işte bunlarda aramak gerekir.

Ama dinsel ve kültürel faktörleri bir yana bırakacak olursak, değerlendirmemiz eksik kalacaktır. Sömürgelik durumu totaliter bir durum olduğundan, uyandırdığı isyan çeşitli hedefleri biribirinden ayırmaksızın, bir arada nişanlayan bir isyan olacaktır. Köylülerin sadece mallarına değil, aynı zamanda dinlerine, dillerine ve kültürlerine de el atılmıştı. Onların kendi içlerine kapanma ve sömürgecilere kapıyı kapalı tutma iradelerinde İslâmlık önemli bir rol oynamıştır. İşgâle uğramış bir toplumun, manevî direnişin zorunlu olarak birinci plana geçtiği bir toplumun ideolojik ifadesi olarak İslâmlık, sömürgeciliğe karşı mücadelede, hem kurtarıcı bir din olarak, hem de sömürge şokundan

önce hiç bir başka ideoloji tanımamış kimselerin doktrini olarak ortaya çıkıyordu.

Bu söylediklerimiz, sosyal özlem ve isteklerin, dinsel ve kültürel faktörlere nisbetle daha az önem kazandığı anlamına mı gelir? Böyle bir şeyi ancak ahmak burjuvalar iddia edebilirler. Tam tersine, sosyal özlemler bütün öteki faktörlerin kökleşmesine yaramıştır. Dinini korumak ve arap dilinde öğrenim görmek hakkı, basit bir hak olmaktan çıkmıştır artık. Ve birer sömürgeciliği reddediş, bağımsızlık iradesi gösterisi halini almıştır. Yani bu dinsel ve kültürel özlemler, aslında, zorbalık düzenine karşı köklü bir karşı çıkışı, toplumu insanlaştırma ihtiyacım, verilen savaşın özel şartlarını aşan ve bu şartları sosyalist harekete bağlayarak işçi mücadelelerine son derece yakın kılan bir evrenselliği dile getirmektedir. Milliyet meselesinin önemini ve bütün öteki meselelere nisbetle önceliğini kavramamış olanlar, aslında, marksizmin ruhuna ve devrimci düşünceye alabildiğine yabancı, ilkel bir fikir mekanizminin kurbanı olmuşlardır.

KÖYLÜLER, MİLLÎ DİRENİŞ VE SİYASÎ HAREKETLER

1 Kasım 1954 ayaklanmasından önce Cezayir'de, orta burjuvaziden alt-proletaryaya kadar bütün halk kuvvetlerinin çevresinde toplanabileceği tek millî demokratik hedef, bağımsızlıktı. Köylülerin seçip girdikleri siyasî yol ve yön, ancak bu noktanın çözümünün ışığı altında anlaşılabilir.

Bütün ötekiler gibi bu sosyal kategori de, kendi kendinde, bir siyasî hareket olmaktan uzaktır. Yani özlemleri-

ni dile getirmek için siyasî bir organizasyona ihtiyaç duyacaktır. Öyle bir organizasyon ki, toplumu bir tüm olarak görsün ve çeşitli sınıf ve tabakaların taleplerini kapsayan ortak formüller bulsun... İşte bu noktada, sosyalist olarak, şu soruyu sormalıyız kendi kendimize: Bugün sosyalizme götüren bütün devrimci tedbirleri onaylayan Cezayirli köylüler, kendilerini temsil etmek üzere niçin, programı sosyalist bir toplum kurmayı teklif eden komünist partisinden gayrı partileri seçtiler? Bu sorunun cevabı şudur: Köylüler, sanki bir içgüdüyle, Cezayir komünist partisinin sömürgelik meselesine gereken değeri vermediğini ve Cezayirlilerle Avrupalılar arasında, yani işgalcilerle işgâl altında bulunanlar arasında, işçi sınıfı seviyesinde kurulacak hayalî bir birlik umuduna kapılarak Avrupalı azınlığın karakteri hakkında temelden yanıldığını sezmişlerdir. Bir başka deyişle, köylünün kendi benliğini ilkin millî ideolojiyi ilk plana alan bir harekette bulması, dolayısıyla da, sömürgelik hiyerarşisini bir başka kılık altında kendisine sunmasından ürktüğü her türlü başka organizasyondan uzaklaşması normaldi.

Buna karşılık aynı köylü, milliyetçi hareketlere kayıtsız şartsız katılmış mıdır, diye sorulduğunda evet cevabını da veremeyiz. Söylediğimizin doğruluğunu anlamak için, 1945-1954 arasındaki millî hareketin tarihini kısaca incelemek yeterlidir.

Millî benliğin bekçisi durmunda olan ve haklı olarak bir müslüman cemaati şeklinde anladığı millî bütünlüğü yeniden kurup yaratmak için çırpman köylünün politik karakterlerini, az veya çok sadakatle milliyetçi partiler dile getirmekteydi. Bu sürekli karakterlerin belli başlıları şunlardı:

— Köylü, verdiği parolalarla meşruluk dışına düşen

partileri daha can ve gönülden destekliyordu, çünkü onun gözünde gizlilik, düşmanla her çeşit uzlaşmanın reddi anlamına gelmekteydi.

— Lâik ve Fransızlaşmış partilerde kendini bulamıyordu.

— Siyasî hayata her türlü katılıştan ürkerek uzak kaldığı için, Fransız kültürünü de reddediyordu. Silâhla yenilmiş olduğu için, sadece silâhların gücüne inanıyordu.

Yani köylünün 1947 ve 1948 yıllarında M.T.L.D. (Demokratik Hürriyetlerin Zafere Kavuşturulması Hareketi)'yi destekledikten sonra, yavaş yavaş gene kendi içine kapanması, tesadüf değildir. M.T.L.D.'yi Fransızlarla işbirliğini ve seçimlere girmeyi reddettiği sırada sonuna kadar destekleyip bu hareket seçimlere katılmayı tasarladığında desteğini çekmesi de tesadüf değildir. Nitekim 1954'te, M.T.L.D.'yi tamamıyla terkedip kendisini aktif mukavemete çağıran militanların ardından gitmiştir. Yöneticilerin ataletinden usanmış bir avuç militanın başlattığı bir devrimin hızla yayılıp sağlamlaşarak başarıya ulaşması böylelikle açıklanmaktadır. Bütünüyle halk kitlelerî ve özellikle de köylüler, uygun ve yerinde buldukları bir teşebbüse hiç duraksamadan katılacaklardır.

Görüyoruz ki köylülerin tutumu, bilimsel sosyalizm teorisine aykırı değildir. Bu tutum sadece ve sadece, esas ve hayatî bir noktayı, yani gerçeklerin somut incelemesini yapmaksızın bilimsel sosyalist olunabileceğini iddia eden siyasî görüşlere aykırıdır, o kadar. Sanayileşmemiş, sömürge durumunda bulunan, ve ileri kapitalist ülkelerinkinden tamamıyla ayrı bir sosyo-ekonomik örgüye sahip memleketlerde nedir kapsadığı burjuva sınıfı, işçi sınıfı, köylü sınıfı gibi kavramların? Bizimki gibi ayrı özellikler taşıyan memleketlerde, millî mücadele ve sosyal mücadele mese-

lelerine bir başka açıdan yanaşmak gerekmez miydi? Ama bu türlü bir çabayı göze almamışsak, pek tabiîdir ki millî burjuvanın rolü hakkında teorik gevelemeler yapar duruz. Bu millî burjuvazinin sosyal ve siyasî gücü nedir diye düşünmeden tabiî. Ve köylerle şehirlerde yaşayan halk sınıfları arasındaki bağları geliştirmeğe çalışarak devrime yepyeni bilinmedik yollar arayıp bulacağımız yerde.

ÇETELER, TOPLAMALAR, KÖYLÜ GÖÇLERİ

Gene gördük ki, sömürgeciliği karşı takınılan tavırda şehirlilerle köylüler arasındaki derece farkları, bu kategorilerin sömürgeci topluma oranla bulundukları objektif yer ve durum farklarmdan ileri gelmektedir. Bu temel farkı doğuran, millî hareketin çeşitli kanatlarının siyasî hatâları değildir. Tam tersine, hatâlar, farkların varlığına dayanmaktadır. Köylünün geçmişteki rolünü ve gelecekteki önemini, tarihî kişisel tutkulara ve siyasî kaygılara dayanıp yorumlayarak aydınlatmanın imkânı yoktur. Şehirlerde yaşayan halk sınıfları (işçiler, alt-proleterler, işsizler, ücretli memurlar) millî görevden kaçmamışlardır. Bunlarm durumu ve yeri çoğu zaman daha sağlam olduğundan, işgâlcilere karşı direnmelerinin biçimleri köylününkinden daha değişik olacaktı. Bunların reform vaadlerine kapılıvermelerini de, sık sık ileri sürüldüğü gibi, imtiyazlı bir durumda bulunmalarıyla değil (çalışmak hakkı bir imtiyaz mıdır ki) şehir içinde daha amansız bir kontrol kurmuş olan baskı ve cebir mekanizmasıyla her an yüzyüze bulunmalarıyla açıklamak gerekir. Bazı teorisyenler unutmasınlar ki, gizli çalışan militanlar, geleceğin yöneticileri bu sınıflardan gelmişlerdir. Ve 1954'te dağ köylüleriyle birlikte (ova köylüleri

de düşmanın kolay kontrolu altındaydı) sömürgeciliğe karşı savaş bayrağım açarak zamanla bütün halkı millî kurtuluş mücadelesine sürükleyenler bunlar olmuştur.

Çetelerin sosyal desteğinin köylüler olduğunu söylemiştik. Ama silâhlı savaşmaya katılan köylülerin henüz çiçeği burnunda gençler olduğunu belirtmedik. Bugün bile A.N.P.'ye şöyle bir göz atmak bunu anlamağa yeter. A.L.-N.'in savaşçılığını kavramak için, savaşçıların bu sosyal kompozisyonunu bilmek şarttır. Ama bu genç köylülere asıl karakterlerini veren özellikleri, gençlikleri değil kültürleridir. Kültürlerini unutmuş ve kısmen Fransızlaşmış şehirli kitlelerin tersine, köylü kitleleri geleneksel, eski, belki çağdaş hayat şartlarına uygunluğu kalmamış ama yabancı bir kültürün içinde erimeyi reddedişiyle, Fransızlaşmış ve lâikleşmiş her şeyden tiksinti duyuşuyla değer kazanan bir kültürün titiz bekçileri olarak kalmışlardı. Ve onların baskısıyladır ki, entellektüel kadrolarda olduğu kadar şehirlilerde de, açık kapalı fikir çatışmaları hâlinde, yabancı olan, «ithâl malı» olan her şeye karşı bir «uzaklaşma», bir soğukluk başlayacaktır. Bu soğukluğun derecesini anlamak için, özellikle 1956-57 arası mukavemet basımnı yeniden okumak gerekir. Bugün memleketimize yerleşen «özgüllük» (kendine özgü olma) hastalığının kaynağını da bu duyguda aramalıdır.

Köylü direnmesi karşısmda, köylülerin F.L.N. (Millî Kurtuluş Cephesi) ve A.L.N. (Millî Kurtuluş Ordusu)'ni sürekli destekleyişleri karşısmda, düşmanın tepkisi, orduyu en emin sosyal köklerinden koparıp ayırmayı düşünmek oldu. 1955-62 arasında Cezayir kır hayatında yapılan altüst edici değişikliklerin (ki «Köksüzleştirme» adlı kitabında Pierre Bourdieu bunları yüksek kavrayışla inceleyip çözümlemektedir) temelinde bu tepki vardır.

1954-1957 arasında uygulanan toprağı yakma taktiği, büyük çapta bir köylü göçüne yol açmıştır. Ama bu taktik köylülerin topraklarına bağlılığı karşısında iflâs edince, sömürgeci otoriteler en aşağılık cinayetlerden birine başvurmuşlardır. Söz konusu olan, üç milyondan fazla köylüyü yuvalarından söken toplama hareketidir. Yüksek yaylalarda ve dağlarda yaşayanların tarım gelirlerini feci ölçüde azaltan bu toplama hareketi, köylüyü, geleneksel tarım düzenini yeniden kurup yaratma imkânından yoksun bir alt-proletarya hâline getirmiştir. Başka sosyal topluluklarla böylece temasa geçen bu alt-proletaryanın cehaletten kurtulma ve modern hayatın ilerleyişinden kopmama özlemi, onda, kendisine empoze edilen yalmzlığı kırmak ve şehirlerdeki kollektif hayata katılmak iradesini uyandıracaktır.

Bağımsızlığın ertesinde köylünün bütün ağırlığıyla devrimi destekleyişi burjuvazinin güdüklüğüyle elele verince, yoksul sınıfların talepleri kendiliğinden ön plana geçecek ve, sosyalist programlı bir parti olmadığı hâlde, devrimin sosyalist bir yön almasına yol açacaktır.

Bu yeni parti bugün kuruluş hâlindedir. Eski kolon'ların (sömürgeci toprak sahipleri) topraklarının ova köylüleri tarafından işgâl edilip kullanılmasını sağlayan bu parti olmuştur. Şu noktaya işâret etmek gerekir ki, nüfusun en önemli sosyal ve siyasî problemi yaratan bölümü ova köylüleri değildir. Gene parti, kolonların bütün öteki arazilerini de millîleştirmiştir. Ama mesele bununla bitmemektedir. Çünkü, 1964 nisanında F.L.N. Kongresi'nde kabul edilen Cezayir Yasası'mn da belirttiği gibi, «sömürgeciliğe ve emperyalizme karşı millî direnme hareketi asıl büyük desteğini dağlarda bulduğu hâlde, bağımsızlığın avantajlarından ilk ve en geniş ölçüde yararlananlar, şehirlerle ovalar olmuştur». Burada karşımıza dikilen çelişmeyi ortadan kal-

dırabilmek için, yoksul köylülerin şehir ve kır işçileriyle birleşmesini sağlayıp hızlandırmak, ve böylece de, sosyalizmin zaferi için en önemli şartlardan birini gerçekleştirmek gerekir. Nitekim Cezayir Yasası, şunları ekliyor: «Sosyal devrim fikrine (işçiler, aydınlar, vb. gibi) en açık olan çevrelerin millî mücadele meselelerinde bazan gelenekçi halk tabakalarından daha şuursuz davrandıkları da hatırlanırsa, bu görevin bir an önce yerine getirilmesinin bizim için ne kadar hayatî önemde olduğu meydana çıkar. Bugün memleketin karşı karşıya bulunduğu tehlike, sömürücü tabakaların hizmetindeki ideologların, günümüzün devrimci nitelik taşıyan problemlerine bilimsel çözüm yolları aranıp bulunmasını önlemek amacıyla, köylülerin milliyetçilik duygularını kullanmağa başlamış olmalarıdır.»

BAĞIMSIZLIK, TOPRAK REFORMU, ARAPLAŞTIRMA

Bu çelişme hiç şüphe yok ki, tarımın modernleştirilmesini ve bütün işsizlerin üretime katılmasını sağlayacak kuvvetli bir sosyalist ekonominin kuruluşuyla çözülecektir. Ama hiç bir zaman unutmamamız da gerekir ki, bağımsızlık veya sosyalizme yöneliş, sömürge sisteminin ölmesine yetmez. Bu sistemin ardında bırakıp gittiği meseleler, bağımsızlığın gelişiyle ortadan kalkmamıştır. Bize sömürgecilikten miras kalan en büyük eksiklik, tarihsel gelişmelerinin iki ayrı aşamasını yaşayan ve aralarında aynı zamanda belirli bir kültür farkı da bulunan iki karşıt dünyanın yanyana ve içiçeliğidir.

Bu eksikliğin giderilmesi, köklü bir toprak reformuna ve - sadece eğitim sisteminde değil, aynı zamanda devlet yapısında da gerçekleştirilmesi gerekli - bir Araplaştırma'

ya bağlıdır. Geçmişten sıyrılıp kopma anlamında bir toprak reformu ve Araplaştırma gerçekleşinceye kadar, köylülerin devrimciliğindeki kendiliğindenlik, kahramanlık, ve Kurtuluş mücadelesine verdikleri emek hakkında çekilen tüm nutukları, aslında köylüyü, şehirli halk sınıflarına veya kendi kendine yönetilen (autogestion) tarım sektörünün işçilerine karşı birer kışkırtma silâhları olarak görmekte devam edeceğiz.

Belli başlı kültürel talep olarak Araplaştırmayı ileri sürmemiz şaşkınlık uyandırmış olabilir. Ama bir an düşünelim. Millî Kurtuluş Ordusu'nun silâhlı gruplarını dolduranların çoğu, küçük köy burjuvazisinden inme kadrolar değil miydi? Bağımsızlıkla birlikte ortaya çıkmış olan bu kadrolar da şimdi hayatta şans eşitliği istemektedirler. Onların da güneşte bir yer hakkı vardır. Ama Arap dili eski değerini kazanmadıkça, Arap dili gerek günlük gerek resmî hayatta hakkı olan millî dil durumuna getirilmedikçe, Fransızca bilmek şansı kendilerine sunulmamış olan bu gençler, istediklerini nasıl elde edebilirler? Bu meselenin gerektiği gibi değerlendirilmeyişi ciddî sonuçlar doğurabilir. Çünkü o vakit, Millî Kurtuluş Cephesi'nin temsilci kadrolarıyla Devletin fonksiyonel kadroları arasındaki uygunsuzluk ve çatışma devam edip gidecek demektir. Başkentten çıkıp bir kaç kilometre kırda dolaşmak bu meselenin ciddiliğini anlamağa yetecektir. Partinin Sıkıkta, Konstantin, Batna, Kanşela, Ayn Beyda gibi Sahra federasyonlarımn bütün kadroları Arap formasyonu görmüşlerle doludur. Sosyal hayattaki ilerlemelerinde, Fransız kültürüne sahip oluşun bugün bir imtiyaz sayılmasından ötürü, daima engellerle karşılaşan bu kadroların, sosyalist ekonominin kuruluşundan başka birtakım meseleler-

le de pek yakından ilgilenmeyeceklerini sanmak çok hatâlı bir görüştür.

Dahası var. Kurtuluş savaşı sırasında, memleketin birçok bölgelerinde köylü, yönetici bir kuvvet olduğunu meydana koymuştur. Öyle ki, köylünün sosyal ağırlığı memleketin siyasî yapılarında da kendini duyurmuştur. Köy halklarımn kısmen şehirlerde yerleşmesi sonucu bu ağırlık bugün daha da kuvvet kazanmış durumdadır. Bu durum bizi, gereksiz acılarla karşılaşmadan sosyalizmin kuruluşuyla uğraşmak istiyorsak, yeni şehirleşmiş olanlar da dâhil bütün köylünün sosyal ve siyasî eğilimlerini anlamak zorunluğuyla yüzyüze getirmektedir. Aramızdan bazılarının bir türlü kavrayamadıkları şey, köylünün hayat şartlarındaki değişikliğin onu devrimci değişimlere hazırladığı hâlde, bu değişikliğin bu devrimci değişimleri hemen yaratmaktan uzak olduğudur.

Bu olay, ideolojik ve politik çalışma ile eğitime büyük önem verilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Halk kitleleriyle yöneticilerin aynı yönde yol alması ve aym dili konuşabilmesi için, imtiyazları ortadan kaldırmak yetmez. Herkese, yeni sosyo-ekonomik sistemin tam bir genel kavrayışına yükselme fırsatım da vermek gerekir. Bunu başarabilmek için de, bazı olumsuz, negatif fikir ve olayların sosyal köklerini araştırıp öğrenmek, ve hele şuurla kendiliğindenlik'i biribirine karıştırmamak şarttır. Çünkü bu konudaki ters bir tutum, köylü zihniyetinin bazı negatif çizgilerini de değerlendirip kutsallaştırmağa kadar götürür bizi.

EŞİTÇİLİKTEN SOSYALİZME

Bazı bölgelerde cemaat hayatımn sürüp gelmiş oluşu

kendisini sosyalizmin fikirlerine daha yakın kılsa bile, sosyal planda köylü, kendiliğinden sosyalist değildir.

Maddî temellerin zayıflığı ve iş bulma probleminin ortadan henüz kalkmamış oluşuyla nitelenen bugünkü durumda, topraksız köylülerle onların kader kardeşi olan şehir işsizleri, kendilerinin de yaşamağa hakları olduğunu düşünmektedirler. «Bütün insanlar doyuncaya kadar yemeli» sözü belli başlı paroladır. Bu parolanın çekirdeğini meydana getirdiği taleplerdeki birlik ve ortak hava, halk kitlelerinin tavrını karakterize eden eşitçilik düşüncesinden doğmaktadır. Bu tavrın, imtiyazlılara sosyal üstünlük sağlayan her şeye açıkça bir saldırma olduğunu görüyoruz.

Sosyal dengesizliklerin kaynağı olan tam mülkiyet hakkına karşı şehirlerdeki işsizlerle topraksız köylüler, tasarruf eşitliği prensibini ileri sürmektedirler. Hiç bir zaman mülkiyete karşı değillerdir. Sosyal şartlarına uygun olarak, dar çerçeveler içinde sınırlandırılmasına karşı dikilmeksizin mülkiyeti özlemektedirler. Yani, iflâs etmiş ya da toprakları ellerinden alınmış küçük üreticiler olarak köylüler, mülkiyeti tanıyorlar, yalnız mülkiyetin herkesin emeğine göre dağılmasını istiyorlar. Bunu kavramak için, sahipsiz kalmış ticaret ve tarım metalarının doğurduğu problemlere bir göz atmak, belli bir mülkün sahibi olduğunun tanınmasını isteyenlerin sayısına eğilmek veya kendi kendine yönetilen çiftliklerde bile görülen bir takım eğilimleri araştırmak yeterlidir.

Politik planda, köylüden inme kadroların sık sık, siyasi aksiyonu kişisel bir iş hâline getirme ve kendi adamlarıyla aralarında kişisel karakterli sadakat bağları kurma yoluna saptıklarını görüyoruz. Dahası, köylüler bile, içinde yetişmiş oldukları tarımsal ekonominin özelliğinden ötürü, mahallî ve bölgesel bir organizasyon kurmak eğiliminde-

dirler. İşte bu iki olayın bir araya gelişi, halk kitlelerinin eğitimi yolunda atılan ileri adımlara rağmen bugün, millî politika meselelerinin kişisel ya da bölgesel biçimlere bürünüp kimlik değiştirmesi sonucunu doğurmaktadır. Öyle ki bugün, Devlet ve Parti'nin düzenli organizmalarındaki siyasî hayata paralel olarak bir ikinci siyasî hayat şekli baş göstermiştir. Bu, köylünün siyaset planımdaki önem ve ağırlığının bir sonucudur ve bir takım tehlikeler taşımaktadır.

Bugün her şeyden çok önemli olan, sosyalist yolun seçimi ve bu yolun kurtuluşa götürdüğü toplumsal kuvvetlerin güçlenmesi ile, şehir ve kırdaki bütün emekçilerle emekçi köylü kitlesi arasındaki yıkılmaz birlik kaygısıdır. Köylerdeki durum nedir? Dağlardaki duar'lar ne âlemdedir? Ve özellikle, yoksul köylülerin ihtiyaçları nelerdir? Gecikmelerini kapatmaları, sömürgeciliğin miras bıraktığı durumu aşmaları için onlara nasıl yardım edilebilir? Bugün, sosyalizmin kuruluşuna çalışan Millî Kurtuluş Cephesi militanları olarak bizim, siyasî programımız Cezayir Yasası'nın getirdiği prensipler çerçevesi içinde, cevaplandırmamız gereken sorular işte bunlardır.

KÜBA DEVRİMİ VE KÖYLÜLER

Carlos Rafael Rodriguez
(Küba)

Küba devriminde köylülerin oynadığı rolün önemi apaçık meydandadır. Ve bu rolü hakkıyla değerlendirebilmek için, Fidel Castro ile «Gramma»dan kurtulmuş olanlar Sierra Maestra'ya yerleştikleri andan itibaren devrimimizin temelden köylü bir karakter kazandığını ileri süren, doğruluğu su götürür teze inanmak da şart değildir. Ama buna karşılık, devrimin Batista'yı alaşağı etmesini ve Kuzey Amerika emperyalizminin baskılarına başarıyla göğüs gerip zaferi kazanmasını sağlayan faktörler arasında yoksul ve orta hâlli köylülerin büyük çoğunluğunun kesin desteğiyle bunların ilerici öncülerinin savaşa katılmalarının bulunduğu da su götürmek bir gerçektir. Özellikle bu öncüler, köylüleri kitle hâlinde ardlarından sürükleyip Fidel Castro' nun bölüklerine katmışlar veya doğrudan doğruya kendileri, geleneksel «guahiro»larımızdan meydana gelen «dağcılar» dediğimiz ve bugün de düzenli askerî kuvvetlerimizin yanı başında mücadeleye devam eden birliklerin kurulmasında büyük pay sahibi olmuşlardır.

Emekçi köylülerin bu tavrının, hiç şüphesiz, sosyal bir kökü, yani bir sınıf meselesine dayanan bir kökü bulunmaktadır. Ama bunu söylemekle her şeyi açıklamış olmayız. Çünkü bu tavır aynı zamanda, Sierra'daki mücadele günlerinden beri devrimin tarım konusunda ve özellikle

küçük üreticilere karşı uygulamakta olduğu politikanın da bir sonucudur.

★

Yoksul ve orta hâlli köylünün durumu Küba'da, bütün öteki Lâtin Amerika ülkelerinde olduğu kadar feci idi. Ama az gelişmiş ülkelerin büyük çoğunluğundakinden, hatta doğu ve orta Avrupa'dakinden farklı olarak, Küba'da toprağın üçte ikisine yakın kısmı, geleneksel «köylü» metotlarıyla işlenmemekteydi. Kuzey Amerikalı büyük şeker kumpanyalarıyla ortakları ve suçortakları olan melez latifundia sahipleri (Burada «melez» karşılığında kullanılan söz Fransızca «créole» olup, «sömürgelerde doğmuş Avrupalı asıllı kimse» anlamına gelir. Latifundia ise, eski İtalya'da ve sonra da bütün eski Avrupa'da, kölelik çağından feodalite düzenine geçiş sırasmda ortaya çıkan büyük toprak mülklerine verilen addır. — Ç.N.) İspanya'ya karşı verilen millî kurtuluş savaşından sonra iflâs etmiş binlerce köylünün bu kötü durumundan faydalanarak küçük ve çeşitli tarım işletmelerini uçsuz bucaksız arazilerinden insafsızca kaldırmış ve ancak ölmemeye yeten bir ücret karşılığında tarım işçileri tutarak, sadece şeker kamışı ekimine başlamışlardı. Böylece Küba'ya, bir vakitler Birleşik Devletler'in güneyinde yürürlükte olan büyük tarım işletmeleri sistemi, orada meşru olan köleliğin burada yerini kanunî değil ama fiilî bir köleliğe bırakması farkıyla, yerleşmiş olacaktı. Arazilerinin % 40 ila 50'sini kaplayan hayvancılık sektöründe de, latifundiacılar işin en zorlu yanını, yani sürünün güdülmesi ve korunmasını küçük köylülere bırakıyor; hayvanların semirtilmesi işini ise, gene çok düşük bir fiyata tuttukları tarım işçileri yoluyla hâllediyorlardı.

Bu şartlar altında, kilosu üç çentavo'dan şeker üretmek ve canlı kilosu altı çentavodan mezbahaya hayvan teslim etmek, tabiî ki kolaydır (100 çentavo 1 pezo eder, 1 pezo da 1 dolar). Yılın dokuz ayında 300.000'i işsiz kalan yarım milyon tarım işçisinin niçin o dünyanın en ucuz şekerinden satın alamadığını ve hele niçin evine dönerken ikinci kalite bir dirhem et bile götüremediğini, artık bilmem açıklamak gerekiyor mu!

Tarım üretim ve mülkiyetinin bu yapısı, emekçi köylünün durumunu büsbütün zorlaştırmıştır. Kırlarm 1 Ocak 1959 arifesindeki sosyal kompozisyonunu inceleyecek olursak, 9 milyon hektar verimli topraktan ancak 2,5 milyona bile varmayan bir kısmının, işletmeleri 67 hektarı aşmayan köylülerin elinde olduğunu görürüz. Ve köylülerin büyük çoğunluğunu, 25 hektardan daha az toprağa sahip yoksul köylüler meydana getirmektedir. Sayıları aşağı yukarı 112.000 olan bu yoksul köylülerin elindeki toplu arazi miktarı 1.021.810 hektardır. Toprağm yoksul köylüler kategorisine dağılış şeklini aşağıda görebilirsiniz:

	İşletme sayısı	Toplu yüzölçümü
5 hektardan az olanlar	32.195	86.033 hektar
5 ha'dan 10 ha'ya kadar	30.305	210.706 hektar
10 ha'dan 25 ha'ya	48.778	725.071 hektar

Bu tabloda verilen rakamlar, 1946 yılında yapılan son tarım sayımından alınmıştır. Ama 1963 yılındaki ikinci toprak reformunun uygulanmaya konuşu sırasında elde edilen verilerden anlaşılmıştır ki, 1950 yıllarında yukardaki tabloda işaret edilen işletmelerden bir çoğu, mirasçılar arasında bölüşülme sebebiyle olduğu kadar, köylülerin yoksullaşmasmın sonucu olarak küçük küçük parçalara ay-

rılmıştır. 1959 yılında ilk toprak reformu yürürlüğe girdiği sırada, her biri 25 hektardan az parselleri işlemek durumunda olan köylü ailelerinin sayısı en az 140.000 tahmin ediliyordu.

Bu sosyal grubun özelliği, ancak 20.000 kadar köylünün işledikleri parsellerin sahipleri oluşudur. Gerisi ise, son derece yüksek bir keseneği (çiftlik, toprak kirası) peşin para olarak ödemek zorundaki yarıcılarla; rekoltesinin, yere ve duruma göre % 30, 50 ve hatta 60'ını aynî olarak vermek zorundaki «aperçero»lar, yani gerçek toprak kölelerinden (serf) meydana gelir. Bu vergilendirme şekli, özellikle, tütün gibi üstün fiyatlı ve satışı önceden garantilenmiş ürünler söz konusu olduğu zaman uygulanmaktaydı. Böylece, büyük tütün ve puro yaprağı üreticileri, iyi kaliteli ve ucuz bir ham madde üretmeyi garantiye almış oluyorlardı. Üstelik canlarını sıkacak bir sendika veya «sosyal kanun» da yoktu. Bu ağır şartlar altında toprağı kiralayan köylünün istenilen kalitede iyi ürün elde etmesi için geceyi gündüze katarak çalışması gerekiyordu, ve bir yıllık çileden sonra borcunu ödeyince geçinmek için elinde kalan, rekoltenin ufak bir bölümü oluyordu.

Bu duruma şu küçük detayı da ekleyelim: Ekonomik baskı imkân ve araçlarımn yamsıra, büyük toprak sahiplerinin, köylüyü istedikleri vakit topraklarından atmak gibi bir yetkileri de vardı. Politik rejime hükmeder durumda olduklarından, en küçük bir direnme görür görmez, yarıcılarına karşı «adalet» organlarını hızla çalıştırmak imkânına sahiptiler. Böylelikle, son derece «hukukî» yollardan topraklarını terke mecbur ettikleri köylülerin emeklerinin ürünü olan milyonlarca pezo'yu ceplerine indirebilirlerdi. Bunların bir çoğu, şu veya bu şekilde bağlı kalmamak için, yarıcılarıyla herhangi bir anlaşma imzalamağa bile yanaş-

mazlardı. Toprak sahibinin iyi niyetinden başka hiç bir garantisi olmayan, tamamıyla onun kaprislerine bağlı ve «eğretiler» denilen köylü kategorisi işte böyle doğmuştur. İşgal ettikleri toprağı işlemeğe koyulan ve bazan da, Realengo 18 ve Ventas Kazanova'da olduğu gibi, silâhlı kuvvetlere bile direnen binlerce topraksız köylü bu son gruba bağlanır.

Demek ki devrim arifesinde Küba kırlarının sosyal yapısını karakterize eden nokta, büyük bir tarım işçileri kitlesiyle, ezici çoğunluğunu köylü emekçilerin meydana getirdiği nisbeten küçük bir köylü kitlesinin varlıklarıdır.

TARIM PROLETARYASI

Küba kırlarında ön planı kaplayan tarım proletaryasının özlemleriyle sosyal ve politik durumunun ne olduğu konusunda önemle durmak gerekir Bu, Küba'da tarım devriminin nasıl yürütüldüğünü ve başta Fidel Castro olmak üzere devrimin yöneticilerinin taktik ve stratejilerini daha iyi kavramamıza yarayacaktır.

Küba'daki tarım proletaryası 1940 yıllarından beri siyasî bakımdan ileri ve teşkilâtlanmış bir kitledir. Hatta bu açıdan, Lâtin Amerika'da başka hiç bir sosyal grubun onunla karşılaştırılamayacağı söylenirse mübalağa edilmiş olmaz. Bu durumun kaynağında çeşitli faktörler bulunmaktadır. Her şeyden önce unutulmamalıdır ki Küba, şehirlerle kırlar arasındaki uzaklığm göze batmadığı nisbeten küçük bir ülkedir. Sierra Maestra, Escambrey'in bir kısmı ve Cienaga de Zapata bir yana bırakılacak olursa, memleketin hiç bir kesiminde örneğin Brezilya, Kolombiya ve Peru'da olduğu gibi, şehirlerden çok uzak bölgeler

yoktur. Ayrıca, Küba'da tarım ancak çok kısa dönemler için ve mevsimlik işler bulmağa yaradığından, tarım işçileri yılın geri kalan kısmında açlıktan ölmeyecek bir ek iş bulabilmek amacıyla gelip şehir ve kasabaların dolaylarında yerleşmektedirler. (Nitekim, «maşetero» dediğimiz binlerce kamış kesicisi Las Villas, Matanzas ve Oriente eyaletlerinin uzak şehir ve kasabalarından Camagüey eyaletinde çalışmağa geliyorlardı.) Şehirlerde yoğun hâlde yaşayan ve kamu hizmetlerinde, küçük imalâtta ve hatta büyük sanayi işletmelerinde çalışan bu tarım işçilerinin büyük bir kısmı, belli bir ölçüde şehir proletaryası gibi duyup düşünmeğe başlıyordu. Öte yandan, bütün bu dönem boyunca, Küba Emekçileri Konfederasyonu yönetimindeki sendika mücadeleleri raslanmadık bir yaygınlık kazanmıştı. Küba gibi bir ülkenin sosyal ve politik mücadelelerinde, en fazla sömürülen ve en kalabalık sosyal tabaka olarak tarım proletaryasının oynayacağı rolü ve bu proletaryayı savaşçı bir kuvvet hâline getirmek için teşkilâtlandırmak gerektiğini, solcular ve sendika yöneticileri çok çabuk kavradılar. 1931 yılından itibaren solcular, Küba işçi sınıfının çoğunluğunu meydana getiren büyük fabrika işçilerini bir araya toplayacak bir tek sendika kurma işine girişti. Denilebilir ki, Maşado'nun düşüşünü izleyen dönemde (ve özellikle 1933-1947 arasında) raslanan büyük mücadelelerde, şeker kamışı işletmelerinde çalışan tarım işçileri, proletaryanın en aktif ve en savaşçı parçası hâline gelmiştir. Bütün bu dönem boyunca yüz binlerce sendikalı tarım işçisinin grev, gösteri ve konferanslarda en aktif rolü oynadığı ve çeşitli toplantılar, mitingler ve radyo sâyesinde yılıp yorulmak bilmeksizin politik eğitimini tamamladığı görülmüştür. Tarım işçilerinin (başlangıçta sendika haklarıyla ilgili ekonomik mücadele çerçevesinde sınırlı kalan) bu savaşçı-

lığı, pek tabiîdir ki sonunda, devrimci bir siyasî şuurlanmayla sonuçlanacaktı.

Sendika mücadelesi, tarım işçilerinin önemli sosyal haklar kazanmalarına yol açmıştır. Sefalet ve işsizlikten tamamıyla kurtulmalarını sağlamamakla birlikte, bu mücadele 1930-1933 dönemine nisbetle işçilerin gelirinde hatırı sayılır artış sağlamıştır. Ücretleri (sadece rakam olarak değil, satın alma gücü olarak da), Lâtin Amerika'daki ya da Asya ve Afrika'nın sömürge veya yarı-sömürge ülkelerindeki tarım işçilerinin ücretlerine nisbetle defalarca yükselmiştir. Ama gene bu dönemde, yoksul ve orta hâlli köylülerin durumu gittikçe daha kötüleşmekte, ödemek zorunda oldukları kiralar ağırlaşmakta, gelirleri darlaşmaktadır. Keyfî biçimde topraklarından da sürülebilen bu işçiler gittikçe biraz daha proleterleşmektedirler.

İşte bu durum, Kübalı tarım işçilerinin büyük çoğunluğunun meselelerinin çözümünü niçin, kendilerini birer küçük işletmeci hâline getirecek olan bir toprak reformunda görmeyip de, sürekli bir iş sağlayıp işçi olarak hayat seviyelerini yükseltebilecekleri bir devrimde gördüklerini de açıklamaktadır. Tütün, bira, vb. sanayilerinde çalışan şehir proletaryasının en iyi kazanan tabakalarının hayat seviyesi yanında, küçük köylünün güvensizlik içinde geçen hayatı onlar için hiç de çekici değildi. Denilebilir ki, Küba'da tarım işçileri, Avrupa'daki ve Asya'nın bazı bölgelerindeki tarım işçilerinin özelliğini veren bu «toprak susuzluğu»nu bilmiyorlardı.

Tarım işçilerinin emeğinin özellikle rekolte için kullanılır olması, bu eğilimi daha da güçlendirmiştir. Şeker kamışı ekiminin ve hayvancılığın ekstansif biçimlere bürünüşü, tarım proletaryasının çok büyük bir çoğunluğunun, tarım bilimi ve hayvancılık tekniği konularındaki bilgisinin

son derece bulanık birtakım kavramlardan öteye geçmemesi sonucunu doğurmuştur. Yalnız rekoltede çalışan «maşetero», şeker kamışı tarımı hakkında köklü bilgiler edinmekle ne kazanabilirdi ki öğrenmeğe girişsin!

Tarım proletaryasmın toprağından ayrılması on yıllarca önce, binlerce köylü ailesinin işletmelerinden zorla sürülüp çıkarılmalarıyla başlamıştır. Tarım proleterlerinin büyük çoğunluğunu meydana getiren, bu ailelerin çocuklarıdır. Bunlar kırlara ancak kısa bir süre için, yani rekolteyi kaldırmak üzere binlerce fazladan insana ihtiyaç duyulduğu zamanlarda geri dönmektedirler.

Tarım mülkiyetinin ve köy ahalisinin bu yapısı, Küba devrimi yöneticilerinin Sierra Maestra mücadelesinin ilk günlerinden itibaren tasarlayıp gerçekleştirdikleri tarım politikasına da ışık tutmaktadır.

Kapitalist işletme metotlarıyla ve küçük bir toprak parçası edinip onu işletmeğe pek de istekli olmayan ücretli işçilerin emeğiyle latifundiaların varlığı, bir kısmı kapitalist ölçülere göre işlenilen, bir başka kısmı da — kısmen ya da tamamıyla — sürülmemiş otlu toprak hâlinde bırakılan büyük arazilerin doğrudan doğruya Devlet'e geçmesini sağlamıştır. Latifundiaların Devlet mülkü hâline getirilişi (ki bu mülk, sosyalist devrimle birlikte bütün halkın mülkü olacaktır), iki aşamada gerçekleşmiştir. İlk aşama (merhale), 1959 mayısında uygulanan toprak reformuyla başlar. Bu reforma göre bir tek kişinin veya bir grubun sahip olabileceği arazi miktarı 400 hektar olarak sınırlanmıştır. Böylece, ister emperyalist ister millî olsun, latifundialara öldürücü bir darbe indirilmiştir. 1963 ekiminde yapılan ikinci toprak reformu ise, özel işletmelerin maksimum sınırını 67 hektar olarak tesbit etmiş ve böylece de artık tamamıyla ortadan silinmiştir. [Küba'daki tarım

reformunu Avrupadaki deneylerin ışığı altında çözümleyen bazı arkadaşlar, kanunî maksimum sınırın niçin 67 hektar olarak tesbit edildiğini bir türlü anlayamamaktadırlar. Çünkü onların gözünde, entansif bir tarım düzeninde bu çapta bir işletme, büyük mülkiyet olmaktadır. Ama ekstansif tarım düzeninde, tarım tekniklerinin geriliği ve mekanik araçların yokluğu, 67 hektarlık toprak sahiplerini, marksistlerin bilimsel deyimiyle, orta hâlli köylüler kategorisine sokar. Bizim, hesabımızı yaparken, tüm emekçi köylülerin içine girebileceği sınırları belirlemeğe yarayacak pratik bir kriter (ölçü birimi, ölçüt) bulmamız gerekiyordu. Tek geçerli metot, gerçekten zengin tek tük köylülerin de küçük köylü kitlesi arasında yer alması pahasına, toprak mülkiyeti için maksimum bir yüzey (67 hektar) tesbit etmekti. Sayısız örnekler bize göstermiştir ki, 67 hektardan az araziye sahip köylülerin ekonomik imkânları topraklarının yüzölçümünden çok kalitesine ve ekimin çeşidine bağlı kalmaktadır. Nitekim, toplam olarak, 1,2 milyon hektar araziye sahip 92.000 köylünün gelirini incelediğimizde şu sonuçlarla karşılaştık: Bunların içinde en yüksek gelire sahip olanlar, Pinar del Rio eyaletinde adam başına 7 hektardan az toprak işleyen 18.600 tütün ekicisiydi ve yıllık ortalama gelirleri hektar başına 350 pezoyu buluyordu. Buna karşılık, 53 ilâ 67 hektar toprağa sahip 1.551 ekicinin yıllık ortalama geliri hektar başına 90 pezoyu aşmıyordu. Çünkü bu toprakların büyük kısmı entansif tarıma aynı derecede elverişli değildi ve daha büyük çapta emeği istiyordu. Bunu ilerde göreceğiz.]

SİERRA MAESTRA'DAN İKİNCİ REFORMA

Devrimin büyük toprak sahiplerine karşı aldığı bu büyük çapta tedbirlerin, derin bir sosyal sarsıntıya yol açma-

s: normaldi. Bu tedbirlerin başarıyla sonuçlanması için bir tek şart gerekliydi: Devrimin ta başından beri, köylü kitlelerinin ve özellikle de küçük köylülerin desteğini kazanmış olması. İşte bu destek ve köylülerin devrime aktif biçimde katılmaları ise, yıllar boyunca «Köylüye toprak» parolası altında sürdürülen amansız bir mücadele ve Fidel Castro'nun yönetiminde uygulanan son derece etkili bir devrimci taktik ve strateji sâyesinde sağlanmıştır.

Gerçekten de, Fidel Castro ile arkadaşları, Sierra Maestra'ya ilk çıkışlarından beri durmadan isbat etmişlerdir ki devrimciler, zorba toprak ağaları ve köylü cellâdı idarecilere karşı, yoksul köylünün toprak ve refah mücadelesinde en samimi müttefikidirler. Köylülere ve mülkiyetlerine karşı kesin ve tam bir saygı, getirdikleri en basit şeylerin bile tam tamına ödenmesi, günlük küçük problemlerini çözmeleri için kardeşçe yardım.. İşte Castro'nun tavrı ve devrimci prensiplere dayanan açıkgörüşlü politikası bu olmuştur. Aynı zamanda da, köylüler ve tarım işçilerinin katılmasıyla her gün biraz daha büyüyen isyan ordusu, Sierra köylülerine, devrimin ilk amacının toprağı toprağı işleyenlere bedava dağıtmak olduğunu sabırla anlatarak, köklü dönüşüm fikirlerini benimsetmekteydi.

Kesin zaferin kazanılması belli olduğu sıralarda, Fidel Castro, isyan ordusu'nun toprak politikasına bir program hüviyeti vermek kararını aldı. Sierra Maestra'mn ünlü 3 numaralı kanunu olan ve devrimin toprak kanunları arasında ilk sırayı alan kanun işte böyle gerçekleşmiştir.

Bu kanunun hazırlanışında Fidel, taktik düşünceleri de hesaba katmıştır. O sıralarda (1958 yılı eylûl ve ekim ayları) Batista, emperyalizmin de yardımıyla 10 mart 1952 hükümet darbesini düzenleyen ve altı yıl boyunca rejiminin en sağlam sosyal temeli olan büyük toprak ağalarıyla

şeker üreticilerinin desteğini kaybetmiş bulunuyordu. Las Villas eyaletinde ve Oriente eyaletinin büyük bir bölümünde şekerciler, yeni devrimci iktidara, yani isyan ordusu'na vergi ödemekteydiler. Hayvan yetiştiricisi veya şeker kamışı üreticisi olan bazı latifundia sahipleri de, devrimci kuvvetlere çeşitli şekillerde maddî yardım ikramında bulunuyorlardı. Bu şartlar altında, Kübalı ve yabancı latifundia sahiplerini doğrudan doğruya nişanlayıp vuracak bir toprak kanunu çıkarmak yersiz ve yanlış olurdu. Böyle bir tutum, içerde latifundia sahiplerinin Batista'nm cephesinde yer almalarından; dışarda da düşmanın, yani emperyalizmin işkillenip henüz iktidarı ele geçirmemiş olan devrimin gerçek hedeflerini görüp anlamasından başka bir şeye yaramayacaktı.

Bir yandan köylüleri kendi devrimlerinin artık başlamış olduğuna inandırmak, öte yandan da kudretli toprak ağalarını, kendilerine mülklerinin geleceği konusunda hiç bir garanti vermeden ürkütmemek gerekiyordu. Bu doğru ve yerinde taktik, kanunu hazırlamakla yükümlü arkadaşlara, Fidel tarafından açıkça anlatılmıştır. Böylece, 3 numaralı kanun uyarınca, toprakları 5 kaballerya'yı (67 hektar) aşmayan ve kanunun çıkışı sırasında bu topraklarda çifçi, yarı-çiftçi, yarıcı veya eğreti olarak çalışan bütün köylüler, hiç bir ücretsiz, iki kaballerya (yani 26, 8 hektar) toprağa sahip olacaklardı. Latifundialara gelince, kanun, 1940'da kabul edilmiş olan Anayasa'mn 90 no.lu maddesi uyarınca, büyük toprak işletmelerinin kanunî yollarla ortadan kaldırılması prensibini olduğu gibi benimsiyordu. Bu, şimdilik, isyan ordusu'nun bir vaadi idi, o kadar.

Kanun, kendisinden umulan etkiyi hemen yaptı. İsyancıların Sierra'daki radyosundan veya devrimci örgütlerin yaydığı broşür ve dergilerden haberi alan köylüler, dev-

rimi görülmemiş bir biçimde desteklemeğe koyuldular. Escambray Sierrası'nda, komutan Che Guevara, yukarıda açıkladığımız prensiplere uygun şekilde toprakları dağıtmağa başladı. Latifundia sahiplerine ve emperyalizme geiince, isyancıların, 1940 Anayasası'nın 90'ıncı maddesini uygulama vaadinden uzun boylu işkillenmediler. Onlar sonradan Fidel Castro'nun da işaret ettiği gibi, 1933'te o zamanın «küçük burjuva devrimcileri»ni tamamıyla büyük toprak ağalarının ve burjuvaların hizmetinde profesyonel politikacılar hâline getirmek için kullanmış oldukları metotların yardımıyla, bu yeni iktidarı da «uslandıracaklarına» samimi olarak inanmışlardı. Olayların akışı, çok geçmeden, ne kadar kötü yanıldıklarını anlattı beylere.

Batista'nın düşüşünden sonra, 1959 ocak ayından mayısına kadar, Fidel Castro'nun yönetimindeki devrimci kuvvetler aktif bir şekilde yeni toprak reformunu hazırladılar.

Batista'ya karşı devrime katılmış olan çeşitli topluluklarda, bütün bu dönem boyunca bir yeniden tavır alma ve kutuplaşma görülür. Hükümetin içinde olsun dışında olsun, bütün sağcı kuvvetler, «yerli yerinde», yani Lâtin Amerikalı burjuva reformcuların tasarlayıp Romulo Betancourt ve suçortaklarının Venezuela'da uyguladığı cinsinden bir tarım reformu lehinde sıkı bir kampanya açmışlardır. Bu baylara göre, köylüler elde edecekleri toprakları bedava almak yerine para ödeyerek aldıkları takdirde, verdikleri parayı en kısa zamanda çıkarmak isteyecekleri için toprakların verimi birdenbire artacaktır. Böylece de sömürücüler, tazminat olarak ellerine geçecek büyük paralarla, her hangi bir «durum» değişikliğinde köylüler (bundan önce birkaç kere olduğu gibi) iflâsa uğradığında, eski topraklarını yeniden ve daha ucuza satın almak

fırsatını bulmuş olacaklardır. **Diario de la Marina**'nın sözcülüğünü yaptığı en gerici çevrelerse, artık karşı koyamayacaklarını anladıkları bu reformu, sürülmemiş otlu toprakların bir «dağıtım planı» haline indirmek için çırpınıyorlardı. Tabiî sürülmemiş topraklar zamanla köylüler tarafından sürülüp değerlendirildikten sonra gene kendileri tarafından yok pahasına satın alınacaktı!

1959 mayısı reformunun bütün bu umutları suya düşürdüğü bilinmektedir. Böylece, Lâtin Amerika'da ilk olarak gerçek bir toprak devrimi yapılmış oluyordu.

Bu ilk reform, doğrudan doğruya sosyalist hedeflere ulaşma amacını güdemezdi. Ama, yukarda da belirttiğimiz gibi, toprakların % 50'ye yakın kısmının millîleştirilmesi ilerde, ve hele 1960 ekiminden itibaren devrim tamamıyla sosyalist bir karaktere büründükten sonra, sosyalizmin tarım alanındaki ilerleyişi üzerinde büyük rol oynayacaktır.

Ferdî mülkiyetin 67 hektar olarak sınırlanması, 3 nolu kanunda verilen latifundiaları ortadan kaldırmak vaadini gerçekleştirmiş oluyordu. İki kaballeryayı aşmayan topraklar emekçi köylülere parasız olarak verilmişti. (Gerçekte toprak reformu, köylüler 1959'dan itibaren kira vermemeğe başladıklarına ve 1964'teki ikinci reform uyarınca da 26,8 hektarı aşan topraklar için her türlü ödemeden muaf tutulduklarına göre, yüzölçümü 67 hektarı bulan toprakları Kübalı köylülere parasız vermiş olmaktadır.)

Böylece, Amerika'nın tanıdığı en büyük tarım dönüşümü gerçekleşmiş ve ilerdeki yeni savaşlar için yol açılmış bulunuyordu.

Gerçekten de, reformun getirdiği yeni toprak mülkiyeti yapısının da, devrimin, reformun yürürlüğe girişinden hemen on sekiz ay sonra kazandığı tamamıyla sosyalist

muhteva ile uzlaşmaz olduğu açıkça görüldü. Kırlarda on bin kadar mülk sahibi kalmıştı. Millî kurtuluş adına girişilen demokratik burjuva devrimi aşamasında hoşgörüyle karşılanabilecek bu durum, sosyalist gelişme aşamasında hoşgörülemezdi. Bu 10.000 mülk sahibinden 6.000 tanesinin elinde 67 ilâ 134 hektarlık araziler (toplam 607.500 hektar) bulunuyordu: 3.000'i, 134 ilâ 268 hektarlık (toplam 610.000 hektar) arazilere, 1.500 kadarı da 268 ilâ kanunî maksimum sınır olan 400 hektarlık (toplam 500.000) arazilere sahiptiler.

Bu son kategori eski latifundia sahiplerini, toprağı kapitalist metotlarla işleten kır burjuvalarını (büyük pirinç üreticileri ve hayvan besleyicileri) ve kır burjuvazisinin bir başka çeşidi olan zengin köylüleri içermektedir.

Rejimin sosyalist yönelişinin ilânı, kırdaki sınıf mücadelesini yeniden ön plana çıkarmıştır. 1960 ekiminden itibaren, Kuzey Amerika emperyalizmi ile işbirliği yapan burjuvazinin ihaneti meydana çıkınca, Kübalı kapitalistlere ait olan sanayi millîleştirildi. Yani denilebilir ki, 1961 yılı başlangıcında, 10.000 köy burjuvasıyla büyük toprak sahibi, Küba ekonomisinde antisosyalist kuvvetlerin varlıklarını sürdürdüğü tek sektörü meydana getiriyordu.

Köy burjuvazisi ile büyük toprak ağaları, 200.000'lik emekçi köylü kitlesinin bağrında bir hançer gibiydi. «Kasik» adı verilen bu kimseler, bir zamanlar kırların en saygı gören ve en açıkgöz unsurlarıydı. Yer yer zorbalığa, yer yer kurnazlığa başvurarak, sömürdükleri zavallıları etkilemeyi kolayca becerirlerdi.

Devrimciler, bu unsurların devrim için sadece bilkuvve değil bilfiil birer düşman olduğunu biliyorlardı tabiî. İşte bundan ötürüdür ki tek doğru strateji, kendi başına bütün köylüler kadar toprağa sahip olan bu azınlığı (köy-

lülerin 2,5 milyonu bile bulmayan toprağına karşılık bunlar 1,8 milyon hektara sahiptiler), 200.000 kişilik büyük emekçi köylü kitlesinden ayırmaktı.

Bu duruma hemen son vermek ve 67 hektarı aşan bütün toprak mülklerini hemen millîleştirmek, şüphesiz, söz konusu olamazdı. 1960 veya 1961'de böyle bir tedbir, felâketli ekonomik sonuçlar doğurabilirdi. Çünkü o sıralarda devrimin elinde, yedi milyon hektara yakın arazinin üretimini yüklenebilecek çapta idarî ve teknik kadro ile yeterli bir taban örgütü bulunmuyordu.

Daha bir süre bu sınıf düşmanlarıyla birlikte yaşamak, demek ki şarttı. Ama bu arada boş durulmayacak ve tarımdaki Devlet sektörüne gerekli bir taban örgütü kurulacak, idarî kadrolar yetiştirilecek, köylülere minimum teknik araçlar verilecek ve bazı tarım işlemlerinin mekanik hâle gelmesi sağlanacaktı.

Ama, kesin yenilgisini önlemek çabasında olan düşman da, hemen hücuma kalkması gerektiğini bilmiyor değildi. Ve bu düşman için son sığınak, kırlardı. 1960 sonunda ve bütün 1961 yılı boyunca, Birleşik Devletler Merkezî Haber Alma Ajansı (C.I.A.), bu teşkilâtın hizmetindeki çeşitli mülteci grupları ve Küba'daki ajanları, kırlarımızda etkili bir duruma gelebilmek üzere çalışmalarını bir kat daha artırdılar. Bundan umdukları şunlardı:

1) Sınıf müttefiklerini (yani on bin köy burjuvası ile büyük toprak ağasını) hem siyasî planda (küçük köylüleri kendi davâlarına kazanma bakımından), hem de askerî planda (bu kimselerin arazilerinde gizli teşkilât merkezleri kurmak, silâhlı çeteleri için birleşme noktaları ve Birleşik Devletler'den gönderilen silâhlar için depolar hazırlamak bakımından) aktif bir karşı-devrim aleti hâline getirmek;

2) Kimi vakit en kaba zorbalık metotlarına, kimi vakit de köylülere, sosyalist devrimin hiç bir özel toprak mülkiyetine müsaade etmeyeceği ve Fidel Castro ile devrimcilerin tüm vaadlerinin baştan sona yalan olduğu, kırlarım sosyalist dökümünün birçok aşamalarda yapılacağı, birinci aşamanın 1959 toprak reformu olduğu ama ikincisinde «orta» mülkiyet sahiplerinin de elenmesi yoluna gidileceği ve son aşamada her türlü ferdî mülkiyetin ortadan kaldırılıp bütün toprakların «komünistleştirileceği» inancını aşılamak hedefini güden yalancı bir propagandaya başvurarak, köylü kitlesinin siyasî desteğini kazanmak.

Bu kampanyayı yürütmek için düşmanın elinde bulunan büyük propaganda gücüne Amerikan emperyalizminin gece gündüz bütün Küba'da kolayca dinlenebilen sürekli radyo yayınlarını da eklemek gerekir.

Ama devrim, düşmanın siyasî, teknik ve ekonomik gücüne karşı, en yenilmez kuvveti, küçük köylüler için güttüğü doğru politikayı çıkardı.

Devrimin taktiği, şu prensiplere dayanmaktaydı:

1) Sosyalizme düşman tabakalara ait toprakların millîleştirilmesini en elverişli zamana kadar ertelemek, ama kanunun karşı-devrimci aktivitelere girişenlerin topraklarının ellerinden alınması hakkındaki hükmünü uygulayarak, bu tabakadan devrime karşı yönelecek en küçük etkinliği hemen bastırmak;

2) Köylüleri, sadece propagandayla değil, aynı zamanda günlük çıkarlarına uygun ve devrime güven duymalarını sağlayacak pratik tedbirlerle de, yeni iktidarın küçük toprak mülkiyetine dokunmak niyetini katiyen taşımadığına, tam tersine sosyalizmin türlü yollardan (krediler, makineler, güdülecek fiyat politikası) küçük mülkiyeti destekleyip sağlamlaştıracağına inandırmak. Aynı zamanda da,

devrim, küçük işletmecilerle köy burjuvazisi ve büyük toprak sahipleri arasındaki farkı hiç bir vakit gözden kaçırmamıştır. Sömürücü sınıflara, topraklarının ne zaman ellerinden alınacağım tahmin etmek fırsatı verilmemiştir. Ama topraklarının ellerinde kalacağı garantisi veya umudu da verilmemiştir. Eklemek gerekir ki bu politika, devrimi fiilen ve kayıtsız şartsız destekleyen bu tabaka üyelerinin mülkiyetlerine dokunmama ihtimalini de dışlamıyordu.

İşte bu prensipleri uygulamak üzere, Küçük İşletmeciler Millî Birliği kurulacak ve bundan böyle de köylü çıkarlarının tek sözcüsü bu birlik olacaktır. 67 hektardan fazla arazi sahipleri bu birliğe alınmamışlardır. Teşkilâtın açılış töreninde yaptığı konuşmada Fidel Castro, devrimci kuvvetlerin küçük köylüye işlediği toprağın tam mülkiyet hakkını tanıdığını açıkça belirtmiştir. Küçük köylünün devrimin kırdaki kalesi, işçi sınıfının sadık müttefiki olduğu ilân edilmiştir. Birliğin belli başlı görevleri, küçük işletmecilere kredi dağıtımını ve gerekli üretim araçlarının verilmesini sağlamaktır. Ayrıca, küçük üreticiler için bir Devlet makine servisi de kurulmuştur.

Bu politikanın prensipleri açık ve dürüsttür. Ama bu prensipler iyi uygulanmamıştır. 1961 ve 1962 yıllarında, Playa Giron çıkarması sırasında, C.I.A'in son bir umutla kurduğu karşı-devrimci «gerilla» teşkilâtı ve bizim bu alandaki hatalarımız, düşmanın işini kolaylaştırmış oldu.

Bazı mahallî organizmalar, karşı-devrimci aktiviteleri organize eden köy burjuvazisi ve eski toprak ağalarıyla bunların propagandalarından etkilenip, korkudan ya da geleceğe güvensizlikten, düşmanla işbirliğine girişen küçük köylü arasındaki farkı görmemişlerdir. Aşırı bir politika, karşı-devrimcilere uygulanacak kanun hükümleri gereğince sadece rejimin sürekli ve gerçek düşmanlarını vurmakla

kalmamış, aynı zamanda geçici ve şaşkınlıktan hataya düşmüş kimselere de zarar vermiştir. Bazı küçük işletmecilerin topraklarından uzaklaştırılması, hukukî bakımdan doğru olsa bile, düşmanın özellikle Matanzas eyaletinde ve Las Villas eyaletinin güney bölümünde, birçok küçük köylüyü etkisi altına almasına yol açmıştır. Arazileri 67 hektarı aşmayan köylüleri topraklarından uzaklaştırmakla (ayrıca bu kimselerin gerçekten karşı-devrimci aktivitelere giriştiklerine küçük köylüleri inandırmak da her zaman için mümkün olmamıştır), devrimin asıl politikası hakkında birtakım şüphelerin uyanmasına müsaade edilmiştir. (Bir başka hata, durumu büsbütün ciddileştirecektir. Fidel Castro, her karşı-devrimci toprak sahibi hakkında hükmün Küçük İşletmeciler Millî Birliği toplantılarında onaylanmasını teklif etmiş ve millî yöneticiler de onun bu teklifini olumlu karşılamışlardı. Ama, küçük köylülerden meydana gelmesi gereken birlik toplantıları, topraksızlaştırma politikasına kendiliklerinden yatkın tarım işçilerinden meydana getirilmek suretiyle, bu teklifin uygulanışı çoğu zaman soysuzlaştırılmıştır.)

Bu dönem boyunca bir başka faktör de bazı köylü kategorilerinde memnuniyetsizlik yaratmıştır.

Devrim, tarım ürünleri taleplerinde büyük bir artış sağlamıştı. 1959'dan 1961'e kadar, ahalinin satın alma gücünde yılda 500 milyon pezoluk bir artış olmuştur. Bunun sebebi, toprak kiralarının kaldırılması, şehirlerde ev kiralarının düşürülmesi, eğitimin parasız hâle getirilmesi ve özellikle, devrimin inşaat ve yatırım planlarının şehir ve kırlardaki 400.000'den fazla işsize iş alam açmasıdır.

Satın alma gücünün yükselmesi, pek tabiî olarak, besi ve giyim maddeleri talebinin de hemen yükselmesi sonucunu doğurmuştur. Ama bu maddelerin üretimi, talebin tem-

posuyla orantılı olarak yükselemezdi. Kaldı ki, eskiden bütün ürtünlerini pazara yetiştiren köylüler de, tarım fiyatlarının yükselişi sonucunda satın alma güçleri arttığından, ürünlerinin bir kısmını şimdi kendileri tüketmekteydiler. Oysa, Katolik Gençler'in devrim arifesinde yaptığı bir ankete göre, köylülerimizin et, süt ve yumurta tüketimi hemen hemen yok denecek kadardı. Kırlarda üç milyondan fazla yeni tüketicinin ortaya çıkışının, tarım ürünleri talebinin yükselişinde oynadığı rol böylece anlaşılmaktadır. Devrimci Devlet o sıralarda, köylülerin besi maddeleri satışındaki düşüklüğü karşılayıp şehirlerde gittikçe yükselen talebi doyurmak imkânına sahip değildi. Gerçi Devletin kendi toprakları vardı ve 1959-1961 arasında bu Devlet topraklarının tarım üretimi azalmamıştı ama, yeni ihtiyaçları karşılayacak ölçüde de artmamıştı.

Gittikçe yükselen bu besi maddeleri talebi karşısında köylünün ferdiyetçi küçük burjuva damarı kabarıp da zenginleşme yollarını aramağa başlamasm, olur mu? Böylece beliren spekülasyon ve karaborsa eğilimini karşı- devrimci gruplar pek tabiîdir ki kendi çıkarlarına çalıştırmağa koyulacak, bunun sonucunda da, büyük şehirlerde gergin bir havanın yaratılmasını ve, Playa Giron istilâsından önce ve sonra, halk arasmda bir tedirginliğin yerleşmesini başaracaklardı.

İşte bu durumda, birçok resmî mahallî teşkilât ve Millî Toprak Reformu Enstitüsü'nün ticaret bölümü temsilcileri, yanlış ve zararlı bir aceleciliğe kapıldılar. Bu türden problemleri, özel politik metotları ve ekonomik tedbirleri harekete getirerek çözmek yerine, idarî tedbirlere ve ürkütme metotlarına başvurdular. Hiç bir hukukî temele dayanmaksızın, köylüyü bütün ürününü sadece Devlete satmağa zorlayabileceklerini tasarladılar ve bazan da köylülerin pa-

zarda satmağa hazırlandığı ürünlere doğrudan doğruya el koydular.

Partinin ve hükümetin politikasına aykırı bu hatalı davranışlar, bazı kır bölgelerinde tatsız bir gerginliğe yol açtı, 1961 yılı sonunda karşı-devrimcilerin bu bölgelerde kazandıkları başarıları, hükümetin aynı bölgelerde köylü kitlesinin coşkun desteğinden yoksun oluşuna yormak mümkündür. Nitekim, devrimcileri sonuna kadar destekleyen Sierra Maestra köylüleri, silâhlı düşman gruplarını kendileri ortadan kaldırmışlardır.

1962 martında, bir yandan taşradaki yetkililerin, bır yandan da kır bölgelerindeki mahallî sorumluların katıldıkları bir konferansta, devrimin yöneticileri bu durumu derinlemesine incelemişlerdir. Fidel Castro'nun bu konuda sunduğu rapor, çözüm için temel alınmıştır. Bu sâyede, aşırılığa sapmalar mahkûm edilmiş ve bütün memleket için geçerli doğru bir çizgi üzerinde anlaşmaya varılabilmiştir. O günden bu yana da, köylülerle işçiler arasındaki ittifak kesin biçimde sağlamlaşmıştır.. İdare teşkilâtı ve Parti, tarım ürünlerinin ticaretiyle ilgili politikada, köylülerin ihtiyacının karşılanması ve Devlet makine servisleri konusunda bugüne kadar raslanmış hataları önlemek için uzun vadeli bir program yaptılar. Millî Küçük İşletmeciler Birliği de, o güne kadar yapmış olduklarını gözden geçirdi. Ve şu sonuca varıldı ki, Birlik, bütün dikkatini kredi ve malzeme dağıtımı gibi idarî meselelere çevirdiğinden, siyasî etkinliği ve köylülerin teşkilâtlandırılmasını ihmâl etmiş, bunun sonucu olarak da, köylü kitlesiyle olan bağlarını bir ölçüye kadar gevşetmişti. Deneyler meydana çıkarıyordu ki, Birliğin idarî fonksiyonlarını bu konuda uzmanlaşmış bir Devlet teşkilâtına devretmek gerekiyordu. Birliğin görevi ise, bundan böyle, köylüleri temsil etmek, onların

ihtiyaç ve özlemlerini dile getirmek, meselelerini yakından tanıyıp öğrenmek ve bu meselelerin bazılarının niçin hemen bir çözüm yolu bulamayacağını kitlelere açıklamak olacaktı. Sözün kısası, bu, öyle bir teşkilât olmalıydı ki, köylülere karşı devrimi, devrime karşı da köylüleri temsil etsin!

Şimdi asıl mesele, köy burjuvazisi ile büyük toprak sahiplerinden arta kalanları, gerçek emekçi köylülerden ayırd edebilmekti. Ama her şeyden önce de, köylülerin kendilerinin bu farkı sezmeleri ve köy burjuvalarıyla büyük toprak ağalarının kendi sınıf çıkarlarından dolayı devrime karşı cephe aldıklarını, buna karşılık küçük köylünün çıkarlarıyla devrimin hedefleri arasında hiç bir aykırılık bulunmadığını kavramaları gerekiyordu. Bu sonucun sadece propaganda yoluyla elde edilmesi de imkânsızdı. Köylünün, devrimin kendisine sonuna kadar destek olduğunu anlaması için, bunu kendi öz yaşantısında görüp duyması şarttı. Devrimin tarım politikasının bazı cephelerini incelemek, işte bu bakımdan yerinde olacaktır.

TİCARET HÜRRİYETİ VE ÂDİL FİYATLAR

Küba'nın bütün öteki sosyalist devrimlerin deneyini yeni baştan yaşaması ne mümkündü, ne de gerekliydi. Yani, aynî vergi veya ürününün bir kısmını vergi olarak mecburen teslim etme sisteminin uygulanması, işçi sınıfıyla köylü kitlesi arasındaki ittifakı tehlikeye düşürebilirdi. Bundan ötürü devrim, köylülere ürünlerini şehirlerde hür olarak satma hakkını tanımış, ama aynı zamanda da, aracı spekülatörlere karşı amansız bir savaş açmıştır.

Devrimden önce, tarım ürünleri şehirdeki pazarlarda şehirli tacirler tarafından satılırdı. Bunlar, köylülerin ürün-

lerini yok pahasına alıp büyük kârlarla satarak hem üreticilerin hem de tüketicilerin zararına zenginleşirlerdi. Devrim, özel kanunlar çıkararak, bu aracı tabakanın varlığına son vermiştir.

Bu arada da, Millî Toprak Reformu Enstitüsü'nün ticaretle ilgili teşkilât sektörü, büyük şehirlerden ne kadar uzakta olursa olsun her köylüyle ayrı ayrı temasa geçerek cksiğini kapatmağa yönelmiştir. Aracılar ve spekülatörler ortadan kalktığı hâlde, köylünün ürünlerini şehir pazarında satabilmesi ancak bu sâyede mümkün olmuştur.

Özel bir tarım fiyatları politikası hazırlanmıştır. Bu politikanın dayandığı prensip, sosyalizmin kuruluş hâlinde bulunduğu şu geçiş dönemi boyunca, işçinin gözünde ücret neyse ferdiyetçi küçük köylünün gözünde de tarım ürünlerinin fiyatı odur, gerçeği olmuştur. İşte bunun içindir ki, sosyal ürünün âdil bir dağıtımını ancak, toplumun yararlandığı emeğin miktarına ve kalitesine dayanan rasyonel bir fiyat sistemi sağlayabilir.

Böyle bir sistemin bugünden Küba'ya yerleşmiş olduğunu ileri süremeyiz. Çünkü değer kanununa göre, tarım ürünlerinin fiyatının âdilce olabilmesi için, sanayi mamullerinin fiyatının ve hizmetler kesimindeki giderlerin de hesaba katılması gerekmektedir. Ama gene de söylenebilir ki ürünlerin üretimi için toplumsal bakımdan zorunlu emek miktarına uygun tarım fiyatlarının tesbiti konusunda hiç de küçümsenmeyecek başarılar elde edilmiştir. Öyle ki, bir vakitler köylünün felâketi demek olan arz ve talep dalgalanmalarından üreticilerin zarar görmemesini sağlayan bir pazar dengesinin kurulması büyük ölçüde kolaylaşmış bulunmaktadır.

Bazı şıklarda, örneğin şeker kamışı konusunda, tesbit edilen fiyatlar köylüyü tarım metotlarını değiştirmeye ve

randımanı arttırmak için gübre kullanmaya sürükleyecektir. Hektar başına 35 tonu aşkın kamış yetiştiren özel üreticiler, fiyat artırımından yararlanmaktadırlar. Hele bir yıl önceki rekoltelerini % 30 aşarlarsa, bu artırım daha da yükselmektedir. Memleket ekonomisinde şeker kamışının oynadığı önemli rol, bu gibi tedbirlerin alınmasını zorunlu kılmıştır.

Tarım fiyatları politikasının, bir «güdümlü fiyatlar» politikası olduğu ileri sürülebilir. Yalnız unutulmamalıdır ki, bu politika keyfî değildir ve Küba'da ön planda göz önüne alınması gereken tarım tekniği ve makinalaşma şartları içinde ortalama maliyet fiyatını hesaba katmaktadır. Nitekim hükümet daha geçenlerde, havuç, lâhana, şeker pancarı ve başka birtakım sebzeler için tesbit edilmiş fiyatlarda indirim yapmıştır. Çünkü bu sebzelerin üretimi talebi aşıyordu ve üreticilerine de çok yüksek gelir sağlıyordu. Buna karşılık aynı hükümet, az gelir sağladığı ve yetiştirilmeleri güç olduğu için köylülerin ikinci plana bıraktığı malanga (özellikle çocukların beslenmesine yarayan bir çeşit patates) gibi başka birtakım ürünlerin fiyatlarını yükseltmekten de kaçınmamıştır.

Bu politikanın bir başka unsuru da, mevsimlik fiyatlardır. İklim şartlarından ötürü toprağın veriminin en düşük olduğu dönemlerde fiyatlar yükseltilmektedir.

Arz talebi aştığı vakit tarım fiyatlarının düşürülmemesi, düzenleyici ve istikrar verici bir rol oynamaktadır. Pazar artıkları, Devletin ticaret organizmaları tarafından satın alınarak sebzeler konserve fabrikalarına gönderilmekte ya da iklim şartları geçici bir üretim fazlalığına yol açtığı zamanlar hayvan yemi olarak kullamlmaktadır. Talep dalgalanmalarının sürükleyeceği bir fiyat düşüklüğü,

üreticilerin zararına olacağından ve çabalarında gevşeme yaratacağından bu yola gidilmemektedir.

Tarım fiyatları sisteminin tek fiyatlı olduğunu da ekleyelim. Yani köylülerin ürününe biçilen fiyat, Devlet sektörü işletmelerinin ürünlerine biçilen fiyatın aynıdır. Sadece şeker kamışı için köylüler daha yüksek bir fiyattan yararlanmaktadırlar.

DEVRİM ZAFERİ KAZANDI

Devrimin politikası tam bir başarı kazanmıştır. 1962-1964 arasında, işçi-köylü ittifakı sağlamlıkla kurulmuş durumdadır. Devrimci kuvvetler, kırlardaki karşı-devrimcilere kesin darbeleri indirirken (Escambray'in C.I.A.'in gönderdiği gruplardan temizlenmesi; Matanzas, Las Villas ve Camagüey eyaletlerindeki karşı-devrimci çetelerin bozguna uğratılıp sürülmesi; düşmanın Sierra Maestra'da dikiş tutturma çabalarının, köylülerin kışkırtıcıları ve C.I.A. ajanlarını kendiliklerinden kovmasıyla suya düşürülmesi), devrimci Devletin ve idare organlarının köylü kitlesiyle olan ilişkileri hızla düzelmiştir. Bu ilişkilerin bugün mükemmel ve hiç tökezlemeden yürüdüğünü ileri sürmek, şüphesiz ki, hatalı olur. Pratik alanında, stokların düzenlenmesi, fiyatların tesbiti, köylülere üretim araçları verilmesiyle ilgili meselelerde bugün de bir takım hatalar işlenmektedir. Ama, millî yöneticilerinin ve birinci sekreterinin çağrısı üzerine bütün Parti, olanca dikkatini kırlardaki duruma çevirdiğinden bu yana çok iyi sonuçlar alınmıştır.

1963 ekiminde gerçekleştirilen ikinci toprak reformu, bu bakımdan büyük bir imtihan olmuştur. Bu reformla 10.000 köy burjuvası ile büyük toprak sahibine ait arazilerin, tazminat karşılığında millîleştirilmesine gidilmiştir.

Ama reform, Küba devriminin bazı samimi dostlarını da endişeye sürüklemiştir. Birtakım başka sosyalist ülkelerin bu konudaki deneyleri hatırlayan bu dostlar, büyük toprak sahiplerine indirilen darbenin küçük köylüleri de telâşa düşürüp reforma karşı dirence sürüklemesinden, böylece karşı-devrimcilerin ekmeğine yağ sürmesinden korkmuşlardır.

Ama Küba devriminin yöneticileri, durumu iyi kavramışlardı. Küçük köylülerin devrim davasına bağlılığından şüpheleri yoktu. Geçmiş yıllarda yapılan propagandanın ve gerçekleştirilen işlerin, özellikle geçmişin hatalarını düzeltme politikasının (devrimci kanunların uygulanışındaki bazı aşırılıklar sonucu toprakları ellerinden alınan küçük köylülerin yeniden toprağa kavuşturulmasının) köy halkına, mülkiyetine dokunulmayacağı ve Fidel Castro tarafından devrim adına yapılan vaadlerin tutarlı ve sağlam bir politikaya dayandığı güvenini vermişti.

Olaylar, haklı olduğumuzu meydana çıkardı. Partı mahallî teşkilâtının somut yönetiminde, 67 hektarı aşkın bütün araziler bir tek gün içinde millîleştirilmiştir. Köy burjuvaları, büyük toprak sahipleri ve onların karşı-devrimci müttefikleri, alman sıkı tedbirler sâyesinde, küçük köylü kitlesi arasında karışıklık çıkartmak imkânından yoksun bırakılmıştır. Ve görülmüştür ki, adanın bir ucundan öteki ucuna bütün küçük köylüler, ikinci reformu hararetle desteklemektedir.

Bu arada dramatik bir olay kırlardaki durumu karıştırmış, ama aynı zamanda da köylü kitlesinin devrimci hükümetle daha sıkı işbirliğine yol açmıştır. İkinci toprak reformunun uygulanmağa başladığı anda memleketin üzerine çullanan Flora kasırgasından söz etmek istiyorum. Bu

zorlu fırtına, özellikle, nüfus yoğunluğunun çok yüksek olduğu Camagüey ve Oriente eyaletlerinin bazı bölgelerinde ağır hasara sebep olacaktır. Karıları ve çocuklarıyla birlikte bin kadar köylü, bu felâket sırasında ölmüş, binlerce ailenin toprakları ve evleri altüst, rekolteleri ve hayvanları perişan olmuştur. Devrimden önce gelmiş olsa, bu çapta bir felâket tam bir iflâsa yol açabilirdi. Ama köylüler, hükümetin ve Parti yöneticilerinin hemen felâket bölgesine yetiştiğini ve Fidel Castro'nun birkaç kere ölümle yüzyüze gelmek pahasına, yanında başkan Dorticos ve bütün bakanlar olduğu hâlde, en tehlikeli noktalara ulaştığını görmüşlerdir. Parti, ordu ve devrimci hava kuvvetlerinin çabaları sâyesinde binlerce kişinin hayatı kurtarılmış ve felâketten hemen sonra da köylülerle tarım işçilerinin evlerinin yeniden yapımına girişilmiştir. Felâkete uğrayanların borçları silinmiş, banka kredileri ertelenmiş, kendilerine ayrıca yeni kredilerle birlikte sürüm hayvanları da verilmiştir. Böylece, kasırganın perişan ettiği bütün bölgeler altı aydan kısa bir zaman içinde yeniden verimli üretim merkezleri hâline gelmiş ve Küba tarihinin en dehşetli olaylarından birinin hatırasından başka hiç bir izi kalmamıştır.

Kasırganın gelişinde ve geçişinden sonra hükümetin gösterdiği yakın ilgi köylüleri, köy burjuvalarıyla büyük toprak sahiplerinin arazilerinin millîleştirilmesinden köylü kitlesiyle devrimin arasını açmak üzere faydalanmayı tasarlayan emperyalizm ve ajanları karşısında, devrimci yöneticilerin çevresinde birleşip elele vermeğe sürüklemiştir.

TİCARİLEŞTİRME ALANINDA İLERLEMELER

1964'ten bu yana, karşı-devrimin kırlardaki manevra kabiliyeti sıfıra indirilmiş, buna karşılık da devrim, yerini sağlamlaştırıp duruma tamamıyla hâkim olmuştur.

Köylüler tarafından satılan tarım ürünlerinin ticarîleştirilmesiyle ilgili rakamlar, bu siyasî durumun ekonomi alanındaki belirtileridir.

Yukarıda söylediğimiz gibi, köylü ailelerinin sayısı bugün yaklaşık olarak 200.000 kadardır. Ama bir zamanlar yarı-proletarya durumunda olan 40.000'e yakın köylünün parseli, ticarîleştirmeye değer ölçüde ürün fazlası veremeyecek kadar küçüktür. Bu köylüler bugün tarım işçiliği yapmaktadırlar. Bütün yıl boyunca düzenli bir ücret alır ve kendi parsellerini de sadece kendi tüketimleri için işlerler (miras, arazi bölüşümü veya herhangi başka bir sebepten ötürü çok küçük toprak parçalarına sahip köylüler de bu gruba dahildir.).

Demek ki, ticarete sunulabilecek kadar ürün artığı elde eden köylü işletmelerinin sayısı 150 ilâ 160.000 kadardır.

1964 yılıyla ilgili olarak bugün elimizde bulunan bilgiler, özel sektörün Devlet ticaret merkezlerine yaklaşık olarak 220 milyon pezo tutarında ürün sattığını göstermektedir. Bu miktarın dağılımı şöyledir:

Ürün cinsleri	Pezo olarak değerleri
Et	13.782.170
Süt	10.408.060 (x)
Şeker kamışı	86.000.000
Öteki ürünler	120.285.000

(x) : Bu rakam, sadece, süt sanayii Federasyonuna yapılan satışları hesaba katmaktadır. Toplam gelirin % 50'sinden fazlası demek olan, mahallî organizmalara yapdan satışlar bu rakama dahil değildir.

Bu rakamlardan çıkan sonuç, ortalama olarak on üç hektarlık bir köylü işletmesinin Devlete yılda 1.500 pezoluk mal sattığıdır. Buna, mahallî organizmalara yapılan (süt gibi) satışları, köylüden köylüye ve köylüden halka satışları da ekleyecek olursak toplam ortalama gelir yılda 2.000 pezoyu bulmaktadır. Bir başka deyişle, köylüler ürünlerinin hemen hemen üçte ikisini (merkezî veya mahallî) Devlet organizmalarına satmaktadırlar.

Köylünün bu, ürünlerini Devlete satabilme durumu göz önüne alındığında, şeker kamışı fiyatının yükselişine karşı tepkisini incelemek çok ilgi çekicidir. 1963 yılında hektar başına ortalama 28,6 ton olan şeker kamışı verimi, 1965 yılında 45,5 tona ulaşmıştır ki bu, küçük köylülerin bugüne kadar elde edebildikleri en yüksek verim olmaktadır.

Ama öte yanda da, toprak veriminin zayıflığı göze çarpmaktadır. Bunun sorumlusu, Küba'da tarım alanında hâlâ kullanılmakta olan geleneksel metotlardır. Daha yetkin teknik araçların ve yeni çalışma metotlarının kullanılmağa başlanmasıyla, köylümüzün kısa zamanda Devlete bugünkünün iki misli tutarında ürün satma durumuna geleceğinden şüphe etmiyoruz.

KOOPERATİF Mİ, FERDÎ İŞLETME Mİ?

Başka ülkelerden gelip de Küba'daki toprak reformunu inceleyen sayısız devrimci, tarım kooperatifleri lehinde Devletin önayak olduğu bir hareketin yokluğundan endi-

şeye düşmektedirler. Bu yokluğun, köylü çabalarını birleştirmeğe, kollektif mülkiyet esasını getirerek üretimi toplumsallaştırmağa ve tekniğin kullanımını geniş çapta yavmağa en elverişli biçim saydıkları tarım kooperatifleşmesine karşı düşmanca bir tavır olduğundan şüphe edenler bile çıkmıştır.

Böyle bir düşmanca tavır hiç şüphesiz söz konusu değildir. Küba devrimi; kooperatifleşmenin, gerek tekniğin yaygın kullanımı sâyesinde tarım metotlarını modernleştirme alanında, gerekse köylünün ferdî olarak tek başına çözemeyeceği iş organizasyonu ve elemeği meselelerine çözüm bulmakta, su götürmeyecek kadar büyük avantajları olduğunu kabul etmektedir. Ve Fidel Castro bu noktayı, Küçük İşletmeciler Millî Birliği'nin son kongresinde açıkça belirtmiştir.

Ama emperyalistlerin bu konuda, ellerindeki bütün propaganda araçlarını harekete geçirerek, sürekli ve şiddetli bir kampanya açtıklarını unutmamak gerekir. Amaçları, köylüyü kandırmak, Parti ve hükümet tarafından «empoze» edilecek bir kooperatifleşme hareketinin, onu toprağından «sürüp çıkarmak» hedefine doğru atılmış ilk adım olacağına inandırmaktır.

Devrim, bu yalancı propagandanın karşısına Fidel'in açık vaadiyle çıkmıştır: Köylüler topraklarını istedikleri gibi işlemek hakkını ellerinde bulunduracaklar, verecekleri karara göre toprağı ferdî veya kollektif olarak işleyeceklerdir. Ve hükümetle devrim yöneticileri, köylülerin kooperatiflere girmesi için hiç bir baskı yapmayacaklar, köylüler bu yolu kendiliklerinden seçerlerse seçeceklerdir...

Kooperatifleşmeğe gönüllü olarak gelip katılma prensibi, Küba'nın şartları içinde ve yukarıda açıkladığımız sebeplerden ötürü, özel bir önem kazanmaktadır.

Öte yandan Küba devrimi, kooperatifleşmenin zorunluğu konusunda, öteki sosyalist devrimlerin şartlarından başka şartlar içinde bulunmaktadır. Bu ülkelerin hemen hepsinde, tarımın sosyalist bir düzene sokulabilmesi için, kooperatifleşme problemini çözmek şarttı. Çünkü toprakların % 90'a yakını, milyonlarca küçük ferdî çiftçinin elinde bulunuyordu.

Küba'nın durumu ise, tamamıyla farklıdır. Bugün memleketimizde işlenen toprakların % 70'i, sosyalist mülkiyetin en üstün şekli olan, halk mülkiyeti hâlindedir. Bu çapta geniş bir Devlet mülkiyetinin varlığı ve bu temel üzerine oturtulmuş sosyalist tipte bir tarım üretimi düzeni, Küba ekonomisinin - çoğu sosyalist ülkelerde bir süre için yaşanan durumun tersine olarak - ferdî köylüler kitlesinin tavrına veya kararlarına bağlı kalmayacağının garantisidir. Bugünkü durumda Devlet tarım sektörü, büyük baş ve özellikle de kasaplık hayvanların % 50'ye yakınını elinde bulundurmakta, ve şeker kamışının % 75'iyle örneğin pamuk ve agav (nergisgillerden bir Amerika bitkisi) gibi sanayi ürünlerinin hemen hepsini üretmektedir.

Ferdî işletmelerin tütün ve kahve üretiminde belirleyici bir rol oynadıkları, süt ve tüberkül (yumru)'lerin büyük kısmını ürettikleri gerçi doğrudur. Ama, köylüler devrimi bugünkü kadar şevkle desteklemeseler bile telâşa düşmemek gerekir, çünkü ferdî işletmelerin genel üretim hacmi içindeki payı gittikçe azalma eğilimindedir. Önümüzdeki beş yıl içinde, Devlet sektörünün şeker kamışı üretimindeki payı daha da yükselecektir, çünkü bu üretim dalının ferdî işletmelerdeki verimi çok küçük çapta arttığı hâlde Devlet sektöründe iki misli artmaktadır. Bugün Devlet sektörü, genel süt tüketiminin üçte ikisinden azını karşılamaktadır ama gelecek beş yıl içinde, özel sektörün ürettiğinden

dört veya beş kere fazlasını üreteceği muhakkaktır. Tüberküllerin üretimi alanındaysa, hazırlanan gelişim planlarının gerçekleştirilmesi, hemen 1966 yılından itibaren Devlet sektörünün özel sektörü geride bırakmasını sağlayacaktır. Ayrıca unutmayalım ki, küçük tütün ve kahve üreticileri, rekolteyi kaldırabilmeleri için üniversiteliler, ev kadınları, işçiler gibi şehirli gönüllüleri kendilerine yardımcı gönderen devrimci iktidara tamamıyla bağlıdırlar.

Üretim üzerinde sıkı bir kontrolun kurulup sürdürülmesi, devrimin köylü politikasını büyük ölçüde kolaylaştırmaktadır. Tarımsal kooperatifleşme lehinde düzenli bir kampanya yokluğu, hiç şüphesiz, kooperatifleşme hareketinin cılız kalışına yol açmıştır. Ama hareketin zayıf kalmasının tek sebebi bu değildir. Bu cılızlığın, belki de ötekinden daha derin bir sebebi daha var: Başka sosyalist ülkelerdekinden çok daha fazla toprağa sahip olan ve Devletten düşük faizli krediler, avantajlı fiyatlar, teknik yardım, makina ve gübre dağıtımı gibi hayatî konularda büyük yardım gören Kübalı köylüler, kooperatiflere katılmak zorunluğunu duymamaktadırlar. Bu köylüler zaten gelenekler yoluyla bağlı oldukları ferdî mülkiyet biçimlerini, bu şartlar altında gelirleri de gittikçe arttığından, koruyup sürdürmek taraflısıdırlar.

Bu durum bazılarını, kırlarda kapitalizmin gelişimine yol açacağını düşünmeğe sürükleyebilir. Devrimin yöneticileri, küçük mülkiyetin her an ve her yerde kapitalizmi doğurduğunu bilmektedirler. Ama devrimin yöneticileri küçük köylünün, öteki sosyalist ülkelerde olduğu kadar, Küba ekonomisi için belirleyici önemde olmadığını da bilmektedirler. Yukarıda da belirttiğimiz gibi, Küba'da küçük köylü, sosyalizm okyanusunun ortasında küçük bir adaya benzer. İkinci olarak da, Kübalı devrimciler, küçük köylü-

nün ürünlerine âdil fiyatlar biçerken, Buharin'in «kulak» lara (Çarlık Rusyası'nın köy burjuvaları) verdiği «Zenginleşiniz, durmadan zenginleşiniz!» parolasından ilham almamışlardır. Bizim biçtiğimiz fiyatlar, unutulmasın ki, insanların fazladan servet sahibi veya tembel olmalarına yol açmaksızın, en ileri tarım metotlarının kullanılmasını gerektiren fiyatlardır. Kaldı ki, köylü kazandığı parayla makine satın alamaz, çünkü ferdî köylülere makine satışı yasaklanmıştır. Köylü bu parayla toprağını da genişletemez, çünkü Devletin toprak alım satımında şufa (tercih) hakkı olduğu gibi, ferdî mülkiyetin aşırı derecede genişlemesine yol açacak işlemleri veto hakkı da vardır. Satılık arazilere Devlet alıcı çıkmadığı takdirde, bu arazileri ancak en küçük parsel sahibi köylüler satın alabilir. Zaten bu türlü alım satımlar, mahallî köylü derneklerinin fikrine başvurulmadan yapılmaz.

Devrimin ferdî köylü mülkiyetini sonuna kadar korumak ve kooperatifçiliğin hiç bir şekline müsaade etmemek niyetinde olduğu sanılmasın! Bir kere, bazı tarım ürünleri, iyi verim almak ve teknik araçlardan gereğiyle yararlanmak isteyen küçük köylülerin pratikte elele verip birleşmesini şart koşmaktadır (örneğin bugün tütün üreticilerinin durumu tamamıyla budur). Kredi ve hizmet kooperatifi diye adlandırılan ve sâyesinde köylülerin sulama işlerini birlikte yürüttüğü, kollektif krediler sağladığı, gübreleri ve tarım ilâçlarını çok daha avantajlı olan toptan fiyatla satın aldığı kooperatiflerin başarısı, bu bakımdan son derece ilgi çekicidir. Nitekim, sadece Pinar del Rio eyaletinde, makinelerini ortaklaşa kullanan 618 tütün üreticisi grubu vardır. Toplam olarak bu cinsten 816 kooperatif kurulmuştur ve yarım milyon hektar araziyi işleyen 56.000 köylü de bu kooperatiflerin üyesidir. Ama daha gelişmiş tipte olan

ve «tarım dernekleri» diye adlandırılan kooperatiflerin sayısı 215'i aşmamakta, bunlara üye olan 2.600 köylü de toplam olarak 30.000 hektar araziyi işlemektedir.

Bugünkü durumda en basit tipte kooperatifler, küçük şeker kamışı üreticileri arasında revaçtadır. Bu üreticilerin sayısı bugün 40.000'e yaklaşmıştır. Her birinin arazisi yılda 150 ton şeker kamışından daha az üretmekte ve bu durum da onların, gerek toprağı işleme gerekse rekolteyi kaldırmada makine kullanmalarına engel olmaktadır. Makinelcşme ilerledikçe, bu küçük üreticiler de makine edinebilmek veya kiralamak üzere birleşme zorunluğunu duymakta, bu da onları, ücretli bir elemeğine bağımlı kalmaktan kurtarmaktadır.

ELEMEĞİ KITLIĞI VE SONUÇLARI

Elemeği kıtlığı da köylüyü yeni emek şekillerine itmektedir. Bu kıtlık, geniş mülkiyet sahiplerine olduğu kadar, küçük parsellere sahip olan ama tütün, kahve veya domates gibi entansif tarım biçimleriyle uğraşan köylüler için de çözülmesi son derece güç bir problem yaratmaktadır.

Üretici elemeğinin özel kullanımı sadece tarım alanında yürürlüktedir. Bu elemeğinin büyük bir kısmı köylülerin kendileri tarafından (yarı-proleter durumunda olanlar ve küçük toprağa sahip köylü çocukları), geri kısmı da tarım işçileri tarafından karşılanmaktadır. Ama sosyalizm köylerde gelişip ilerledikçeç, tarım işçileri, emek güçlerini özel sektöre satmaktansa Devlet çiftliklerindeki sosyalist topluluklara üye olmayı tercih etmektedirler. Öte yandan, sosyal hizmetlerin gelişip yetkinleşmesi, ferdî köylüler hesabına çalışırken yoksun kaldıkları çocuk yuvaları, klüpler, yeni evlerin bulunduğu yerde yaşamak isteyen tarım iş-

çilerinin bu çiftliklere gittikçe daha büyük sayıda akın etmelerine yol açacaktır. Bütün memlekette bir tek tarife ve ücret sistemi yürürlükte olduğuna göre (özel sektörün, kanunla tesbit edilmiş olan tarifenin üstüne çıkarak işçi kiralaması yasaklanmıştır), tarım işçileri, Devlet çiftliklerinde çalışmayı gittikçe daha çok tercih edeceklerdir.

Kırlarda öteden beri, siyasî bir ileri teşkilât durumunda bulunan yoksul köylüler, ücretli elemeği problemini, kendi sektörleri çerçevesinde kooperatifler kurarak çözmek yoluna girmişlerdir. Bunun sonucu olarak, aslında kabarık bir elemeği gerektiren işleri her parsele göre vardiya usulüyle yapmak üzere, belirli bir bölgenin köylülerini içine alan «karşılıklı yardımlaşma kolları» kurulmuştur. Başlangıçta sadece şeker kamışı rekoltesini hedef tutan bu hareket, bugün bütün tarım dallarına yayılmış bulunmaktadır. Şu anda, 20.000 köylüyü bağrında toplayan bu cinsten 1.009 yardımlaşma kolu saymaktayız. Ve bu «kol»lar her gün durmadan gelişmekte ve makineleşmektedirler.

Elemeği kıtlığı, bu arada bir de, işçi sınıfı ile köylü kitlesi arasındaki ittifakın sağlamlığını ortaya koymuştur. İşçilerin gönüllü olarak gelip rekoltelerinin kaldırılmasına yardım ettiği köylüler (özellikle şeker kamışı alanında), kendi rekolteleri kalkar kalkmaz, kendiliklerinden Devlet çiftliklerine koşup oradaki tarım işçilerine yardımcı olmaktadırlar. Nitekim, son «zafra»ya (Devlet tarım sektöründeki işin ismi) binlerce işçi kendiliğinden katılmıştır.

Parselleri yirmi beş hektarı aşan işletmeciler için mesele, daha başka bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Bunlar için elemeği kıtlığı, üretimi sınırlayan bir faktördür. Sonuç olarak da işletmelerini küçültmeğe yönelmektedirler. Satışa çıkardıkları arazi yakın bir Devlet çiftliği tarafından kullanılmağa elverişliyse, Devlet şufa hakkına dayanarak o

araziyi satın almaktadır. Sonra da bu araziyi ya bir tarım derneğine aktarmakta, ya da bir kooperatif tarafından işletilmesine yardımcı olmaktadır.

Üretim kooperatiflerinin kurulmasını ve büyük özel arazilerin küçülmesini sağlayan unsurlardan biri de, köylü gençliğinin ruh hâlidir. Köylü gençlerin sosyal şuurlarını tamamıyla dönüşüme uğratmak amacını güden devrim, asıl eğitim çabasını bu yöne çevirmiştir. 100.000'i aşkın genç köylü kız ve erkek, teknik ve genel öğrenim görmek üzere (özellikle Havana'daki) okullara burslu olarak gönderilmiştir. Geniş teknik perspektiflerin beklediği bu yeni gençliğin toplumcu düşüncesiyle, küçük ferdî işletmelere bağlılık ruhu arasında derin bir uyuşmazlık meydana çıkmıştır. Bu gençlerin aileleri üzerindeki yavaş ama kesin etkisinin zamanla daha geniş ve makineli işletme biçimlerinin yerleşmesini sağlayacağına güveniyoruz.

Sayısız genç kız ve erkek, uzman ve kalifiye işçi olarak çalışmak üzere Devlet çiftliklerine akın etmektedirler. Bunlar sonradan agronom (tarım bilgini), zooteknisyen (hayvan yetiştirme uzmanı) ve veteriner olarak Devlet sektöründe çalışmağa hazırlanmaktadırlar. Ve bunların yetişmesiyle o babadan kalma köhne küçük köylülük düzeni büyük ölçüde sarsılacaktır.

Yani yakın gelecekte, bugünkü yapıların değişikliğe uğraması bizi şaşırtmamalıdır. Bugünkü durumda en belirli eğilim, çok büyük özel işletmelerin kendiliğinden ortadan kalkması veya küçülmesi, küçük ve orta işletmelerin de çeşitli tipten kooperatifler çerçevesi içinde sağlamlaşmasına doğrudur. Bu çerçeve, ferdî toprak mülkiyetini ortadan kaldırmaksızın, elemeği, makineleşme, kimyevî uygulamalar ve sulama problemlerinin kollektif biçimde hâllini sağlayacaktır. İlerde de, sosyalist üretimin gelişmesi so-

nucunda köylüer en işlerine gelen ortak tarım şeklini kendiliklerinden seçeceklerdir.

Devrim, aileleri küçük parsellerini terkeden yaşlı köylülere de ilgi göstermektedir. Bu gibilerin arazileri Devlet tarafından satın alınmakta ve kendilerine her yıl, yaşamalarına yetecek kadar para ödenmektedir. Bir yandan da, köylülerin emekliliği meselesini incelemekteyiz. Böylece ilerde, arazilerinin karşılığından başka, bu yaşlı köylüler belirli bir emek ücreti de alacaklar ve kendi evlerinde, geçmişteki emeklerinin ürünüyle yaşamağa devam edeceklerdir.

Küba devriminin gelişim özellikleri, köylü meselesine apayrı bir cepheden yanaşmayı gerektirmiştir. Bu özelliklerden bazıları, örneğin kapitalist tipte latifundialarm ortadan kaldırılması, tarım alanında sosyalizmin gelişimini hızlandırmış, bazıları da, tarımın kollektifleştirilmesi Küba' da öteki sosyalist ülkelerdekinden daha fazla zaman istediğinden, bu gelişimi yavaşlatmıştır. Ama meselcye toplu olarak el atıldığında Küba deneyinin en önemli cephesinin, tarım alanında sosyalizmin Devlet sektörünün büyümesiyle gelişmekte olduğu açıkça görülür. Kooperatiflerin dışında kalan önemli bir köylü kitlesinin varlığının işçi sınıfıyla köylüler arasındaki ittifakı hiç bir şekilde zayıflatamayacağını, hele sosyalizm için herhangi bir şekilde engel meydana getirmediğini isbat ettiğimizi sanıyoruz. Kübalı devrimciler olarak, tarım problemlerini çözmekte kullandığımız metodun, köylülerin sosyalizmi desteklemesi yolunda en iyi garanti olduğuna ve bu metot sâyesinde köylülerin gönüllü olarak ve gittikçe daha büyük ölçüde gelip sosyalist ekonomiye katılacaklarına inanıyoruz.

AZ GELİŞMİŞ ÜLKELERİN GELİŞME YOLLARI

Nguyen Khac Vien
(Vietnam)

Şu son yılların Vietnam deneyine dayanarak, az gelişmiş ülkelerin gelişme yollarıyla ilgili bazı genel sonuçlara varmak istiyoruz.

Örnek olarak Vietnam'ı seçişimizin ilk sebebi, hiç şüphe yok ki, bu tarihî deneyi bizzat yaşamış olmamız ve çoğu cephelerini somut biçimde tanımamızdır. Ama bizi bu incelemeye sürükleyen başka sebepler de var. Son yıllarda Vietnam'da tarihin akışı öylesine hızlanmıştır ki, memleketimiz bütün bir tarihsel aşamalar dizisini ardarda yaşamak durumunda kalmıştır. Öyle ki, orta yaşlı bir adam, on beş yıl gibi nisbeten kısa bir süre içinde, birbirinden tamamıyla ayrı ekonomik, politik ve sosyal rejimlerde yaşamış ve millî kurtuluş savaşı, toprak reformu, feodal ve sömürgeci bir düzenden, önce bağımsızlığa, sonra da sosyalizme geçiş gibi biribirinden önemli olayları yakından görüp tanımış olabilir.

Öte yandan Vietnam, 1955'ten beri, Kuzey ve Güney olarak, önemce eşit iki kesime ayrılmış bulunmaktadır. Biribirinden tamamıyla ayrı iki rejim, altı yıldan beri bu iki kesimde yürürlüktedir. Her iki kesime de hiç küçümsenmeyecek, ama birbirinden tamamıyla ayrı metotlarla uygulanan bir dış yardım sağlanmıştır. Sözün kısası, gerçek bir

tarihî deneyleme yaşanmıştır. Tıpkı biyoloji bilginlerinin anladığı gibi: Denemelik hayvanların iki kısma ayrılıp elde edilecek sonuçlar arasındaki farkı görmek amacıyla, her kısmı biribirinden ayrı faktörlerin etkisi altında yaşatmak metodu bize de uygulanmıştır.

Altı yıl sonra [1] her iki kısımda elde edilen sonuçların birbirinden tamamıyla ayrı olduğunu görüyoruz. Son derece açık ve seçik olan bu sonuçlar, bizi birtakım genel vargılara getirmektedir.

Güney Vietnam'ın Batı basınında bile artık açıkça sözü edilen feci durumu üzerinde fazla durmayacağız. Çoğu az gelişmiş ülkelerin karşılaştığı beslenme güçlüklerinin hiç biriyle karşılaşmamış olduğu hâlde bu memleket, tamamıyla iflâs etmiştir. Hiç bir yeni endüstri kurulamamıştır. Bugün de, eskiden olduğu gibi, her şey yapılmayı beklemektedir. Güney Vietnam altı yılda, 1.300 milyon dolar gibi muazzam bir parayı yutmuştur (ve Fransa ile öteki Batılı ülkelerden aldığı yardımlar, bu miktarın içinde değildir). Ticarîleştirilmesi hiç bir yeni yatırıma ihtiyaç göstermeyen büyük tabiî zenginlikleri, yani pirinçle kauçuk, memleketi iflâstan kurtaramamıştır. Bu baştan sona olumsuz sonuçlar, bir tek işe yaramış bulunmaktadır: Az gelişmiş ülkeler için bazı yolların yasak olduğunu isbat etmeğe.

Buna karşılık, Kuzey Vietnam'ın başlangıçta içinde bulunduğu büyük güçlükler, elde ettiği sonuçların değerini büsbütün arttırmaktadır. Kuzey Vietnam, adam başına 1/10 hektar işlenebilir toprağa sahiptir. Kıtlık, olağan şeydir bu memlekette; açlıklar da sık. Şehir nüfusunun pirinç ihtiyacını önemli çapta karşılayan Güney'den ayrılmak, çözümü son derece güç beslenme problemleri yaratmıştır. Sa-

[1] Bu inceleme 1961 yılında yayınlanmıştır. (Ç.N.)

vaşın Kuzey'e verdiği zarar, Güney'inkinden kat kat daha büyük olmuştur (1.200 kilometre demiryolundan sadece 100 kilometresi kalmıştır örneğin).

Nüfus başına düşen pirinç üretimi, 1955'te 255 kilodan 1960'ta 305 kiloya yükselmiştir. Bu tarım alanında altı yıldan beri düzenli bir ilerleyiş görülmektedir ve bu ilerleyişin gittikçe artarak devam edeceğinden, niçinini de söyleyeceğiz, eminiz. Beslenme güçlükleri tamamıyla ortadan kaldırılmamış olmakla birlikte, bundan böyle açlığın kesinlikle önüne geçildiğini söyleyebiliriz. Burada söz konusu olan, özel bir başarı değil, tarihî bir zaferdir. İşin bir bu kadar önemli yanı da, tarımın çeşitlenmiş oluşudur: Pamuk, çay, kahve, hint lifi, kene otu, tropikal bitkiler gibi endüstri maddelerinin ekimi hızla gelişip yayılmaktadır ve birkaç yıl içinde Kuzey Vietnam, tıpkı gelişmiş ülkelerde olduğu gibi, çeşitli ekimlerin yapıldığı bir tarıma sahip olacaktır.

Henüz kuruluş çağında bulunan endüstri, hızlı bir gelişime elverişli temellere şimdiden sahiptir. Kuzey Vietnam bugün, kendi makine-aletlerini kendi imâl etme durumundadır. Bitmek üzere olan demir-çelik kombinası, 1961 sonundan itibaren, kendi çeliğimizi kendimizin üretmemize imkân verecektir. Sanayileşme, sadece bir-iki sektörde ele alınmamıştır. Kuzey Vietnam bugün mekanik konstrüksiyon, gübre, kimyevî maddeler, inşaat malzemesi fabrikalarına sahiptir. Kömür, fosfat, çimento, kalay ve krom ihraç etmektedir. Dokuma ihtiyacını % 90 nisbetinde ve günlük giyim maddeleri olarak kendi karşılayabilmekte ve kâğıdıyla büro edevatının önemli kısmını, makine yedek parçalarının % 40'mı kendi üretmektedir.

Burada artık söz konusu olan, sömürgelerde sık sık raslandığı gibi bir tek sektörün gelişimi değil, modern ve

bağımsız bir ekonominin kuruluşuna yönelmiş dengeli bir gelişimdir.

1959'dan beri, okuma yazma bilmeyen kalmamıştır. Bugün, büyük veya çocuk, her dört kişiden biri ya okullarda, ya da halk eğitim sınıflarında derslere devam etmektedir. 1939 yılında, Kuzey ve Güney dahil bütün Vietnam' da sadece 700 olan yüksek öğrenim öğrenci sayısı, bugün sadece Kuzey Vietnam'da 12.000 kişiyi aşmaktadır.

Vereceğimiz bazı rakamlar, aradaki farkı göstermek bakımından özellikle önemlidir. 1939'da, o da yalnız Hanoy'da, bir tek genel kitaplık varken bugün çeşitli şehirlerdeki genel kitaplıkların sayısı 35 olmuştur ve kooperatiflerle öteki kurumlar, üyelerinin emrinde 30.000'e yakın kitap kolleksiyonu bulundurmaktadır. 1939'da, tutan ve çok satan bir roman bütün Vietnam'da ancak 3.000 adet basılırken bugün son derece çetrefil bir malî inceleme bile en az 5.000 adet basılmaktadır. 1939'da, bilimsel karakterli dergiler zoru zoruna bir kaç yüz basıp bir-iki yıl içinde iflâs ederken bugün **«Bilim ve uygulamaları»** (Khoa hoc thuong thuc) adlı derginin tirajı 60.000'dir.

Hiç şüphesiz ki bu rakkamlar, bugünkü gelişimin ilerde de böyle devam etmesi garantiliyse önem kazanırlar. İşte bunun içindir ki biz daha çok, bu gelişimin ana sebebi sandığımız noktamn üzerinde duracağız.

TEMEL FAKTÖR: İDEOLOJİK KURTULUŞ

Her şeyden önce, az gelişmişliğin derecesini ölçmek gerekiyor. Fransa'da bazan çok uzak geçmişten söz açılınca atlı yolcu arabaları hatırlanır. Vietnam bugün, atlı arabalar çağına bile gelmemiş durumdadır. Kırda, çamurlu yollarda insanlar bütün eşya ve ürünlerini hâlâ omuzlarında

taşımaktadırlar. Küçük bir el arabasına, büyük bir teknik yenilik olarak bakılmaktadır. Avrupa'ya göre yaklaştırma üç yüz yıl geride olduğumuzu söyleyebiliriz. 1955'te, Fransız teknisyenlerinin gidişinden sonra, Vietnam Halk Cumhuriyeti hükümetinin elinde topu topu otuz tane mühendis bulunuyordu. Memleketi yakından tanıyan coğrafyacı Gourou, bir bitki uygarlığından söz ediyordu. Gerçekten de, en basit bir çelik çivi bile ithal edilmekteydi.

Bu teknik gerilik, bütün sektörlerde genel bir az gelişmişliğe yol açmaktaydı. 1955'te 80.000 kişi arasında yapılan anketler, ovalarda % 80 oranında trakomatö bulunduğunu göstermiştir. Daha köylülerin çoğu, yeraltı canavarını yaralamak korkusuyla, şöyle derince bir kuyu açmağa cesaret edememektedir. Birçok ailelerin 12 ilâ 15 yaşlarındaki kızlarını zorla evlendirdiklerini görüyoruz.

Kuzey Vietnam, bütün bu az gelişmişlik problemlerini çözmek için nasıl davranmıştır?

Bir agronom (tarım bilgini)'a tarım alanındaki ilerlemenin sebepleri sorulsa, bunu sürekli sulama, derin sürme, büyük çapta gübreleme, metotlu tohum şaşırtma gibi yeni ekim tekniklerinin uygulanışına bağlayacaktır. Ve bütün bunlar da doğrudur.

Bir ekonomist (ekonomi bilgini) ise daha çok, ekonomik gelişmenin temel prensipleri üzerinde duracaktır. Vietnam Halk Cumhuriyeti hükümeti, diyecektir örneğin, endüstri ile küçük sanatları (artizana) bir arada geliştirmek akıllılığını göstermiştir. Ya da, büyük sulama işleriyle fazla yatırıma ihtiyaç duyurmayan küçük işleri, tabiî bu sonuncular üzerinde özellikle durarak, paralel yürütmek zekâsını. Veya, ithalât üzerinde, makinelerle donatım malzemesine öncelik tanıyıp her türlü lüks eşyayı yasaklayan sıkı bir kontrol kurmak iradesini. Ve bütün gösterişli mas-

raflardan kaçınan bir siyaset gütme çabasım. Hiç şüphesiz ki, bunlar da doğruluğu su götürmez temel prensiplerdir.

Ama bütün bu açıklamalar, bir soruya cevap vermek için yetersiz kalıyor: Niçin başka hükümetler de aynı metotlara ve aydın kafalı ekonomistlerin öncülüğüne başvurmamışlardır?

Gerçekten de, en iyi pirinç ekme şeklini veya en uygun saban biçimini bulmak nisbeten kolaydır. Ve bütün köylerde oraya buraya saçılmış bekleyen pislik ve artıkları toplayarak hem iyi bir gübre kaynağı elde edileceğini, hem de birtakım hastalıkların önüne geçileceğini herkes bilir. Bu işleri sonuna kadar başarıyla yürütmek, tonlarca antibiyotik ilâç ithâl etmekten çok daha önemlidir. Kamyon alabilecek güce erişinceye kadar bütün köylüler, her şeyi omuzda taşımak yerine, birer küçük el arabasıyla tahtadan birer tekerlek yapsalardı, ulaştırma imkânları kısa zamanda birkaç misli artardı.

İşte problemin can damarı da buradadır: **Her köylü** kendi gübresini hazırlasa, sabanının demirini kendi değiştir-**se idi**... Teknisyenler en iyi yolu gösterir, ekonomistler planları yapar, hükümet de kanunları yapardı. Ama milyonlarca köylünün saban demirlerini veya pirinç ekimi usulünü kendi değiştirmek fikrine erişmesini (hem de bir günde erişmesini) nasıl sağlayacaksınız?

Kuzey Vietnam denemesi, bu soruya şu cevabı vermeğe sürüklüyor bizi: Her ayrı problem için, çifte bir **«düzeltme»** ve **«özendirme»** kampanyası açarak.

Bazılarının tüylerini diken diken eden bu «düzeltme» işinden murat nedir? Düzeltme demek, her seviyede toplantılar yapmak ve bütün günlük problemlerin herkes tarafından tartışılmasını sağlamak demektir. Niçin üretiyoruz, nasıl üretiyoruz, niçin kooperatifler kurmalıyız, niçin

ekonomi yapmalıyız, şu kanun neye yarayacaktır, erken evlenmeler ve çokevlilik (poligami) niçin yasaklanmıştır, vb.

Fikirler düzeltilip uygulamaya girişildiğinde, özendirme kampanyası da başlar. Silik bir köylü yurtdaş bir gün içinde, en iyi hayvan bakımı biçimini bulduğu veya tek başına bilmem kaç ton gübre topladığı için, bütün memleketin yıldızı ve sevgilisi hâline geliverir. Yenilik yapmış işçilerin adları ağızdan ağıza dolaşır. Mahzun prenseslerin büyük aşklarını veya azılı gangsterlerin son zaferlerini yazmaz bizim gazetelerimiz, küçük köylülerin ve yenilik getirmiş işçilerin uzun çabalarımn hikâyesini anlatır. Böylece de, somut denemelerden çekilmiş kesin kurallar, bütün halkın çabasına yön vermek üzere gün ışığına çıkarılmış olur.

Somut imajlı parolalar yoluyla, özendirme kampanyasının direktifleri, kafalara nakşedilmektedir. İnsanların kendi elarabalarım kendilerinin yapmasını sağlamak üzere, «omuzlarımızı kurtaralım» kampanyası açılmıştır, yeni tarla açımını hızlandırmak için «1/10'in zincirini kıralım» (adam başına düşen 1/10 hektara atıf) kampanyası, pisliklerin toplanması için de «temiz köye bol pirinç» kampanyası.

Düzeltme ve özendirme kampanyaları, sayısız inisyatiflerin doğmasına önayak olmaktadır. İnsan üç yüz yıllık bir gecikmeyi kapatmak istiyorsa, modernliğe ulaşabilmesi için günlük hayat ve çalışmasını baştan başa değiştirmesi gerekir. Söz konusu olan ister bir testere veya bir rendenin şekli, bir kuyuyu açma veya bir yolu onarma tarzı, küçük bir fabrikanın yönetim kuralları veya bir vidanın kullanımı olsun, ne olursa olsun baştan başa her şeyi... Birkaç modern merkezin kuruluşuyla çözülemez bu mesele.

Bir memleket ya büyük halk kitlelerinde inisyatif ruhunu uyandırmayı başaracak ve hızla ilerleyecek, ya da bunu başaramayacak ve kendini çok yavaş bir ilerleyişe (ve daha da kötüsü, kargaşayla dolu bir tarihi yaşamağa) mahkûm edecektir.

İlerlemeyi düşünmek cesareti, inisyatifi ele almak cesareti, düşüncelerini gerçekleştirmeğe girişmek cesareti. Bugün bütün Kuzey Vietnam'ı harekete geçiren genel parola işte budur. Az gelişmiş bir ülke, esas bakımından feodal bir ülkedir. Ve bu türlü ülkelerin belli başlı bir özelliği de, her türlü ilerleme fikrine karşı yabancılıktır.

Ne köylülerin, ne esnafın, ne de yüksek sınıfların, hiç kimsenin kolunu kıpırdatmağa cesareti yoktu. Her jest, her fiil, tatbik şeklinin ne pahasına olursa olsun değiştirilmemesi gereken bir âyin gibiydi. Tabiatüstü bir düzene göre hiyerarşileştirilmişti toplum. Bazı şehirli çevreleri kaynar gösteren köpüğe aldanmamalıdır. İlerleme fikri, o ana kadar halkın büyük çoğunluğuna kesinlikle yabancıydı. Son derece hiyerarşili bir toplumda, yüz yıllık geleneklerle hareketsiz hâle getirilmiş halk kitlelerini harekete geçirmek; hem görenek ve alışkanlıklarımızı, hem de çalışma şekillerimizi değiştirmek zorunda olduğumuz düşüncesini kafalara perçinleyip yerleştirmek.. Her türlü evrimin ön şartı, işte budur.

Vereceğimiz kesin bir örnek, feodal ideolojinin ağırlığını ortaya koyacaktır. Gelenekler, ebeveynleri ölen çocukların hiç olmazsa üç yıl, herhangi bir kamu faaliyetinde bulunmamasını emreder. 20'nci yüzyılın başlarında, büyük bilgin ve yurtsever Phan bôi Châu, memleketin bağımsızlığı ve modernleşmesi uğruna mücadeleye girişmek için yanıp tutuşuyordu. Devrimci faaliyete atılacağı anda annesini kaybetmek felâketine uğradı. Ve kamu hayatına ye-

niden girebilmek için üç yıl bekledi. Geleneklerin bazan açıkça formülleştirdiği, bazan da gizli kapaklı imalar halinde bıraktığı bütün bu yasakların, basit cahil köylüler üzerinde felce uğratıcı bir etki göstererek her türlü ilerlemeye engel olmalarına şaşmamalıdır. Büyük halk kitlelerinin ideolojik kurtuluşu, gelişmemizin **sine qua non** şartını teşkil eder (vaz geçilmez temel şartım). Az gelişmiş ülkeler için hiç şüphesiz ki hürriyet en değerli şeydir. Ama tembellik içinde huzur demek olan negatif, olumsuz hürriyet değil. İnsan düşünce ve enerjisinin gerçek kurtuluşu anlamına gelen hürriyet.

Az gelişmiş ülkelere **ilkin ve her şeyden önce,** aynı zamanda harekete geçirici, düzenleyici ve eğitici bir **ilerleme ideolojisi** gereklidir. En büyük düşman, halk kitlelerini felce uğratan aşırı dindarlıktır. Geniş perspektifleri yasaklayan fırsatçılık (oportünizm) ve ampirizm (deneycilik) de bir o kadar tehlikeli sayılmalıdır. Düşünülmelidir ki, ne küçük kurnazlıklar, ne eksik güdük reçeteler, insanların zekasını beslemeğe yetmez.

ANTİ-FEODAL DEVRİM: TOPRAK REFORMU

Bütün bu söylediklerimizden, sadece büyük bir propaganda ve eğitim hareketiyle ilerleme sağlanabileceği anlamını çıkarmak yanlış olur.

Vietnamlı halk kitlelerinin uyanıp kımıldamasını, bol bol çekilen nutuklara ve durmadan dağıtılan broşürlere değil, hayatın onları hareket etmeğe zorlamasına borçluyuz.

1945'ten 1954'e kadar Vietnam halkına empoze edilen savaş, en ücra köyleri bile miskinliklerinden silkip uyandırmıştır. Hayatlarında ilk olarak milyonlarca köylü, kimi Halk Ordusu'nun saflarında savaşmak, kimi mücahitlerin erzakım sağlamak, kimi de sadece bombardımanların

ve muharebelerin perişan ettiği bölgelerden kaçmak için, köylerini terketmişlerdir. Böyle bir hercümerc içinde, geleneksel hiyerarşilerin erimemesine ve günlük ayinlerin olduğu gibi kalmasına imkân var mıdır!

Savaş, her geçen yıl gittikçe büyüyen bir insan, malzeme ve erzak ihtiyacı doğurmuştur. Ve bu ihtiyacın büyük bir kısmı da, halkın 9/10'unu teşkil eden köylüler tarafından karşılanmıştır. Savaşın sonuna doğru bu köylülere, kesin çizgileri olmayan bulanık bir millî bağımsızlık vaadiyle yetinmek mümkün değildi. 1953'te de toprak vermek zorunluğu çıktı.

Millî bağımsızlık mücadelesi, yüzyıllarm mirası olan ve o güne değin de dokunulmazlığım korumuş bulunan toprak yapısının altüst olmasına yol açmıştı. Kaçınılmaz bir zorunluk haline gelmişti toprak reformu.

Savaş bitip de ekonomik gelişme problemleri bütün keskinlikleriyle ortaya döküldüğünde, toprak reformu gündemin başında yer almaktaydı. Gerçekten de, endüstrinin hızla gelişimini sağlayacak çapta bir iç pazarın doğması, toprağın köylülere dağıtılmasma bağlıdır.

Birleşmiş Milletler uzmanları, az gelişmiş ülkelerin hükümetlerine şu ya da bu toprak reformu formülünü salık vererek cömertçe öğütlerde bulunmayı ihmal etmezler. Eksik olmasınlar! Ama burada söz konusu olan, basit bir iktisat tekniği midir? Doğru kanunlar yapıp bu kanunları işinin ehli memurlara uygulatmakla bitiyor mu ki bütün iş! Gerçekte, az gelişmiş ülkelerin bir özelliği de, etkisi sınırlı merkezî idare sistemlerine sahip olmaktır. Buna karşılık mahallî feodaliteler, toprak ağalarıyla eşrafın da etkisiyle, yüzlerce yıllık geleneklerin mirası olan sağlam bir yapıya sahiptirler. Merkezî hükümetin çıkaracağı en iyi kanunlar, mahallî eşrafın çıkarlarıyla çatışıyorsa, ölü kalmağa mah-

kûm olacaktır. Ve hiç bir az gelişmiş ülkenin hükümeti emrinde, bu direnci kırmağa yeterli sayıda dürüst ve yetkili memur yoktur. Reformlar daima, yüzyıllardan beri orada duran feodal bataklığın içine gömülüp gitmek tehlikesiyle karşı karşıyadır.

Toprak reformu, her şeyden önce, **anti-feodal bir devrimdir.** Vietnam için bu reform, fazla değilse en az millî kurtuluş savaşı kadar önemli bir imtihan ve derin bir tarihsel deney olmuştur. Derin bir ideolojik devrim köylü zihniyetini sarsmamış ve bunun sonucunda bütün köylüler harekete geçirilmemiş olsaydı, bu reformu birkaç yılda gerçekleştirip başarmak mümkün olamazdı. Cahil ve yoksul köylülerin, gökyüzünden kutsal meleklerin yağdıracağı yıldırımlardan korkmadan, sahiplerinin topraklarını almağa ve kendi aralarında yönetim komiteleri kurup eşrafı iktidardan atmağa cesaret etmeleri, tarihsel bir değişikliktir ve bu değişikliğin etkisi bugün bile derinden derine duyulmaktadır.

Millî bağımsızlık mücadelesine katılış, milyonlarca yoksul ve kendini olacağa bırakmış köylü için, uyanmanın başlangıcı olmuştur. Bu ilk adım, sınıf şuurunun gelişimini kolaylaştıracak ve, büyük toprak ağalarıyla eşrafın çıkarları karşısında kendilerinin de kesin ve belirli sınıf çıkarları bulunduğunu gören emekçi köylüler, daha da kararlı ve yurtsever kesileceklerdir.

Köylü kitlesinin bu çifte şuurlanışını, hızla ilerlemenin temel ve vaz geçilmez şartı olarak kabul ediyoruz. Bu reformun hedefi, sadece toprakların dağıtımı değildir, aynı zamanda eski feodal yapıların yıkılışı ve her şeyden önce de, yoksul köylülerdeki şuur uyanışıdır. Kuzey Vietnam'da millî mücadeleyi kamçılayan, son savaş yılının kahramanca çabalarma yol açan ve aym zamanda da, ge-

lecek yıllardaki gelişmenin temellerini atan, işte bu köylü devrimi olmuştur. Toprak reformu olmasaydı, Dienbien phu da olamazdı.

Az gelişmiş ülkeler arasında, bu türden köklü bir toprak reformunu gerçekleştirmiş olanlarla gerçekleştirememiş olanlar veya reform diye adlandırdıkları bir hayalle yetinenler, şimdiden seçilip ayırt edilebilmektedir. İlk durumdaki ülkelerde köylüler, inisyatif sahibi yepyeni insanlar olmuş, ikincilerde ise gene eskisi gibi yoksul ve çaresiz kalmışlardır.

TARİHSEL SEÇME : KAPİTALİZM Mİ, SOSYALİZM Mİ?

1965 yılında Kuzey Vietnam'da, toprak reformu tamamlanmış ve millî bağımsızlık kazamlmıştı. İlerleme yolları açıktı. Ama karşımızda temel soru yükseliyordu: Hangi yolu seçeceğiz? Millî kurtuluş savaşıyla ve toprak reformuyla gün ışığına çıkmış bulunan bütün bu enerjileri hangi yolda kanalize etmeliyiz?

Serbest teşebbüse güvenip her taciri, her küçük sanayiciyi kendi işlerini kendi istedikleri gibi yürütmeğe mi bırakmalı? Ve her köylüyü kendi küçük ferdî arazisini işlemeğe? Bu, kapitalizmin yoludur.

Gerçek şudur ki, Vietnam burjuvazisi en güdük burjuvazilerden biriydi. Yüz işçi kullanan hiç bir kapitalist işletme gösteremezdiniz. Az gelişmiş ülkelerde burjuvazi, her şeyden önce bir ticaret burjuvazisidir. Ve en kârlı ticaret de, saat, stilo, kumaş, ilâç, bisiklet, lüks eşyası gibi, Batı'da imal edilen ürünleri ithal edip satmaktır. Yani burjuvazinin bütün hünerlerini istediği gibi kullanmasına müsaade etmek, sadece ve sadece, her türlü millî sanayiin ortadan silinmesine göz yummak anlamma gelir.

Sonra da, hızlı bir sınaî gelişme, yetişkin bir işçi sınıfının kısa zamanda formasyonuna bağlıdır. Şehirlere henüz gelmiş köylüleri ve kulileri (kuli, sömürgelerdeki Çinli veya Hintli işçilere verilen addır) alıp kısa zamanda kalifiye işçi haline getirmek gerekiyordu. Bu işçi, üç dört yılda olduğu gibi altı ayda da mesleğinin ustası kesilebilir, kendini bütün varlığıyla işine verip vermemesine bağlıdır bu. Endüstrinin gelişimine elveren bir ortamın, modern bir toplumun kuruluşu, aynı zamanda, yüz binlerce işçinin inisyatif sahibi olmasına da bağlıdır. Bunun için de, kısa zamanda teknik ve bilimsel bilgileri öğrenip benimsemek gereklidir.

Teşebbüsçü bir burjuva sınıfının etkinliği sayesinde bir memleket sanayileşebilir. Yalnız bu sanayileşme için, işçi sınıfının güç hayat şartını kabulleneceği ve ayrıca da birtakım ülkelerin sömürge halinde işletileceği bir uzun süre gereklidir. Böyle bir sanayileşme, her memleket iç pazarının hiç bir yabancı rekabetine yer bırakmayacak bir kesinlikle sadece millî burjuvaziye ayrıldığı bir çağda belki mümkündür. Ama bugün Vietnam burjuvazisi için bu şartların hiç biri ortada yoktur.

Tarımın modernleştirilmesi, kapitalist gelişim yolu seçildiği takdirde çok daha uzun bir zaman gerektirecektir. Her köylü ailesinin payına yarım hektarlık pirinç tarlası düşmektedir. Modern tarım metotları bu kadar küçük işletmelerde uygulanamaz. Geleneksel sulama metotları bile bu alanda, çoğu zaman çözümsüz kalan güçlüklerle karşılaşmaktadır. Tarımın modernleşme şartlarını yaratacak olan tek şey, birkaç yüz aileyi içine alan tarım kooperatiflerinin kurulmasıdır. Ayrıca da, her tarım kooperatifinin, bütün herkese iş verebilmek için, başka zanaat faaliyetleri hazırlanması hatta bir küçük endüstri kurması ge-

rekir. Milyonlarca köylünün gizli işsizlik problemi ileri bir tarım kooperatifçiliği dışında çözüm yolu bulamaz.

1961'de, kooperatiflerinin pirinç depolarının yanında bir kiremit veya marangoz atölyesi kurmayı tasarlayan, nasıl edip de bir traktör veya pirinç taşımak için bir motor alabileceğini hesaplayan kooperatif yöneticilerini görmek, Vietnam köylüsünü iyi tamyanları bile şaşırtacak bir olaydır. Çünkü daha birkaç yıl önce bu yöneticiler, açlığın ve tropikal hastalıkların pençesinde inleyen, cahil ve feodal boyunduruk altında kaderlerine tamamıyla boyun eğmiş yoksul köylülerdi.

Kuzey Vietnam kapitalist yolu seçmiş olsaydı, bunların hiç birini gerçekleştirmek mümkün olamazdı. Büyük halk kitlelerinin yaratıcı düşüncesini kamçılayacak olan şartları, sadece sosyalizm getirebilir. Daha geçenlerde başkan Nehru, Hindistanlı halk kitlelerine bir «yoksunluk duygusu»nun musallat olduğunu söylüyor ve bunun da memleketin gelişmesini felce uğrattığından dert yanıyordu. Milyonlarca işçi ve köylü, kapitalizmin şevk ve istek aşıladığı insanların daima dışında kalmıştır.

Demek ki Kuzey Vietnam gibi sosyalizmi seçmiş olan ülkelerle öteki az gelişmiş ülkeler arasında bugün ikinci bir ayırım yapmak gerekiyor. Bu sonunculara, millî bağımsızlığı kazanmak için harekete geçirilmiş olan işçi ve köylülerin kapitalizmi sonuna kadar kabul edebileceklerini sanmıyoruz. Bu ülkelerde gelecek yıllar, son derece keskin bir sınıf çatışmasına gebedir. Az gelişmiş ülkelerin hepsi değilse bile büyük çoğunluğu bugün, devrimsel ya da devrim öncesi bir duruma gelmiş bulunmaktadır. Büyük halk kitlelerini harekete geçirebilecek olan önemli hedefler, millî bağımsızlık ve hızla modernleşme hedefleridir. Yabancı sermayeye doğrudan doğruya bağlı

bazı unsurlar ve feodal çevreler bir yana bırakılacak olursa, millî birlik bu iki hedefin çevresinde gerçekleşmektedir.

Önemli olan mesele, bu büyük hareketi hangi sınıfın yöneteceğini bilmektir.

YÖNETİM PROBLEMLERİ

Teorik bir soru değildir bu. Vietnam'da, millî bağımsızlığın kazanılması savaşında burjuvazi ve ona bağlı partiler tam bir başarısızlığa uğramışlardır. 1930 ayaklanmasının bastırılmasından sonra, sömürgecilerin aldığı cebr ve şiddet tedbirleri burjuva veya küçük burjuva yapılı bütün politik grupları ortadan kaldırmıştır.

Burjuva formasyonlu politikacıların özellikle başardıkları şey, gazeteciler ve öteki politikacılarla ve yabancı hükümetlerle temaslar kurmaktı. Kendi öz memleketlerini tanımıyorlardı. Doğma büyüme (ve yetişme bakımından) şehirliydiler çünkü, ve halkın onda dokuzunu teşkil eden yoksul köylülerin hayatını hiç bir zaman paylaşmamışlardı.

Millli bağımsızlığın büyük zorluklarla karşılaşmaksızın, işgalci Devletle pazarlık ve anlaşma yoluyla kazanılması ihtimali varsa, burjuva yapılı bir hareketin bu kurtuluşu gerçekleştirmesi mümkündür. Ama uzun ve zahmetli bir kurtuluş savaşı zorunluğu belirir ve halk kitlelerini uzun yıllar boyunca hareket halinde tutmak gerekirse, burjuva kaynaklı ideologların hızla sahneden çekilmeğe mahkûm oldukları görülür.

Ayrıca, az gelişmiş ülkelerdeki burjuvazi, büyük toprak ağalarına öylesine sıkı sıkıya bağlıdır ki, köklü bir toprak reformunu gerçekleştirmesi düşünülemez. Çoğu tüccarların ve sanayi adamlarının zaten kendileri de top-

rak sahibidirler ve bunların hemen hepsinin, feodal çevrelerle yakın aile bağları vardır. 1953 - 1956 arasında Kuzey Vietnam'dakine benzer bir köylü hareketinin hazırlanıp yürütülmesi, bir burjuva yönetimi altında imkânsızdı.

Millî bağımsızlık kazanıldıktan sonra bujuvalar, hızlı bir gelişme için bunca gerekli olan düzeltme ve özendirme kampanyalarını, büyük halk kitleleri çapında hazırlayıp başarıyla sonuçlandırabilirler miydi?

Sanmıyoruz. Sebebi de basit. Çünkü bu çapta kampanyalar için, toplumcu yapılar gereklidir. Ve bu çapta kampanyaların yöneticilerinin halk kitlelerine dönük bir eğitimden geçmiş olması şarttır. Ve bu kampanyalar için, her fabrikada, her köyde, her mahallede, kitlelerin hayatını paylaşan, özlemlerini bilen, telkin ve tepkilerinden haberli ve onları geniş bir aksiyona sürükleyebilecek bir militan çekirdeğine ihtiyaç vardır.

Halk kitlelerinin istedikleri nelerdir? Belli bir anda veya belli bir meselede neye yeter güçleri? Hızla evrilen ülkelerde bu çeşit sorular her an karşınıza çıkacaktır. Ve bir hareketi başlatıp yürütebilmek için, kitleleri aksiyona sürüklemek üzere örnek olmağa kararlı bir öncü takım (avangard) gereklidir. Bu öncü takım, tereddütte olanları inandıracak açıklamaları da yapmakla görevlidir. Sonra, ve en önemlisi, ilerlemenin sadece dostları yoktur, düşmanları da vardır ve attığımz her ileri adımda karşınıza dikilecek muhaliflerin direncini de kırmak gerekir.

Bir düzeltme kampanyası, birçok görevlerle yüklüdür:

— bir fikir yoklaması (sondajı) görevi
— bir eğitim görevi
— bir pratik gerçekleştirme görevi
— bir siyasî, gerici unsurları eleme görevi

— bir, militanların kendi kendilerini eleştirme görevi.

Bazı örnekler verelim.

Bir köye bir sağlık ekibi geliyor. Köylüler içme sularını artık köyün yakınındaki büyük bataklıktan almasınlar diye bir kuyu kazıyor. Aradan zaman geçiyor, bir de bakıyorsunuz ki köylüler kuyuyu kapatmış ve bataklığa dönmüşler. Ne oldu acaba bunlara? Ne yapmak gerekir şimdi bu durumda?

Sağlık ekibinin sorumlularıyla köydeki Emekçi Partisi militanları toplanıp durumu inceliyorlar. Ayın zamanda siyasî bir başarısızlık var çünkü ortada. Sağlık ekibi, sıkı bir eliştiriye hedef oluyor. Niçin? «Bürokratik» şekilde davrandığı için. Bilgisine ve malzemesine güvenip görevinin sadece teknik yanını göz önünde tutarak, ahaliyi aydınlatıp eğitmeksizin ve yapılan işe aktif olarak katılmasını sağlamaksızın kuyuyu kazdığı için. Köylüler, hayranlıktan ağızları bir karış açık, yapılan işi seyretmişler ama sebebinden habersiz kalmışlardır.

Ama işin kötüsü, aradan birkaç zaman geçince, bir çocukcağızın bilinmeyen bir hastalıktan öleceği tutuyor. Bir «söylenti» dolaşıyor ortalıkta: Suç kuyununmuş meğer! Yeraltı canavarı ahaliden öc almışmış böylelikle! Ve bir gece köylüler kazma kürek giderek kuyuyu toprakla doldurup kapatmışlar.

Meselenin çözümü burada kalabilirdi, ve tabiî, «insanlara ışık tutma» metoduyla yetinilse, sonuçlar da buna göre çıkarılacaktı. Ahaliyi eğitmek, kadrolara da daha demokratik biçimde çalışmayı öğretmek gerekir, denip mesele kapatılacaktı.

Araştırma, suçun kuyuda olduğu söylentisini yayan kim? sorusuna gelip dayanınca anlaşılıyor ki, toprak reformunun arazilerinden ettiği ağalar başlamışlar ilkin böy-

lc konuşmağa! Demek ki, kör inançların devam etmesini isteyenlerin eski sömürücü takım olduğunu ve bunu da kendi çıkarları için istediğini yoksul köylülere anlatmak şarttır.

Her düzeltme kampanyası daima, birtakım gerici unsurların maskelerinin düşmesiyle sonuçlanmıştır.

Bir başka örnek: Devlet, köylünün pirincini küçük tüccarın verdiği fiyattan daha düşük bir fiyata satın aldığı için, şehirleri beslemekte güçlük çekmektedir. Bu durumda ne yapılır? Pirincin fiyatını yükseltse, bu sefer Devlet köylüye verdiği öteki emtianın fiyatını da yükseltecek ve fiyatların yükseltme yarışı kendiliğinden başlamış olacaktır. Görülüyor ki, bir düzeltme kampanyası şarttır.

Bazı bölgelerde fiyatın mahallî şartlara daha uygun şekilde ayarlanması gerektiği doğrudur ama mesele sadece fiyat hesabındaki doğruluk veya yanlışlıkla bitmiyor ki. Pirincin fiyatı yükseltildiği takdirde, işin sonunda bundan herkesin zararlı çıkacağını insanlara anlatmak gerekir. Bu da yetmez. Bazı kimselerin örnek olması ve pirincini Devletin verdiği fiyata satması gerekir. Emekçi Parti üyesi köylüler için iş başa düşmüştür artık. Önce onlar başlayacaklardır ki, ötekiler de görüp arkadan gelsin! Dahası var. Çünkü düzeltme kampanyası birtakım unsurların varlığım ortaya koyacaktır. Bunlar, bir yandan spekülasyon yoluyla durumu ağırlaştırırken bir yandan da karşı-propagandaya girişerek kafalarda şüpheler uyandırmışlardır. Ve bazı sorumlular da bu unsurların baskısına dayanamayıp hata işlemişlerdir. Spekülasyoncu unsurların cezalandırılması ve görevlerini ihmal eden kadrolara karşı tedbir alınması, en az, fiyatların düzeltilmesi, köylülerin eğitimi ve sorumlu teşkilâtların kendi kendilerini eleştirmesi kadar şarttır.

Çoğu zaman, birkaç cephede birden verilen bir savaştır bu. Kuzey Vietnam'daki en büyük düzeltme kampanyası, 1956-57'de tamamlanan toprak reformu hatalarının ortadan kaldırılması konusunda yapılmıştır. Son derece köklü ve özellikle güç şartlar altında geçen reform sırasında bazı köylülerin yanlışlıkla mahkûm edildiği ve mallarının ellerinden alındığı meydana çıktı.

Hükümet ve Emekçi Partisi, reform biter bitmez dosyaların yeniden açılması emrini verdiler. Ve bir keşmekeştir başladı bütün memlekette. Siyasî hayata yeni yeni açılan köylüler korkuya kapılıyor ve reformdan aldıkları toprağı götürüp eski sahiplerine veriyorlar; bunlar da, yok hükümet devrilecekmiş, yok eski rejime dönülecekmiş gibisinden her türlü dedikoduyu durmadan yayıyorlardı. Düzeltme komiteleri, dört bir yandan akın eden şikâyetçiler ve talepçilerle dolup taşıyor, ve bazı köylülerde, reform sayesinde güçlükle kazanılmış hak kavramı hızla silinerek yerini o eski tevekkül ve boyun eğme duygusuna bırakıyordu.

O sıralarda, şehirlerdeki emtia kıtlığı da en aşırı çizgisinde bulunmaktaydı. Bu toprak reformu hatalarını düzeltme kampanyasımn militan kadroların büyük çoğunluğunu kırlara çivilemesini fırsat bilen tüccarlar da dolu dizgin bir spekülasyona başlayınca fiyatlar ok gibi fırladı.

Bütün bunlar yetmezmiş gibi, bir de bir entellektüeller grubu, ulusal ve evrensel devrim çağı kapandı sanarak, sanat sanat içindir ve de kültür devrim karşısında bağımsız olmalıdır diye haykırmağa koyulmaz mı!

Sınıf çatışmalarının çeşitli cephelerini çok iyi bilen ve prensiplerine sıkı sıkıya bağlı **bir kitle partisi** ile bu partinin bütün çevrelerde, her yerde hazır ve nazır yüz binlerce militanı olmamış olsa, devrim hareketinin güme gitmesi işten bile değildi! Ve toprak ağaları ve eşraf takı-

mı da bir kere daha iktidarı ele geçirince, memleketin ilerlemesi daha uzun yıllar tatlı bir hayal olmaktan öteye geçemezdi.

Ancak bu düzeltme tamamlandıktan sonra işler, insanlarımızın kafasında açıklığa kavuşmuştur. Korku ve şaşkınlıktan artık tamamıyla kurtulan köylüler, kooperatifçilik yoluna (kooperasyon) cesaretle gireceklerdir.

Sosyal kurtuluş, fertler dağınık ve yalnız değilse, çok daha hızlı gerçekleşir. Bir örnek: Bugün kanun, genç kızların 18 yaşından önce evlenmelerini yasaklamıştır. Ama gelenekler, kızların vaktinden önce evlenmesini emreder. Elleriyle seçtikleri bir adamla evlenmesi için anababasınm sabah akşam tehdit ve yalvarışları karşısında on beş yaşında bir kız çocuğu tek başına ne yapabilir ki? Üstelik genç kızların hepsi, çocuğun ilk ödevinin ana-babaya itaat etmek olduğu telkiniyle yetişmişlerdir. Evlenme sözü geçer geçmez (ve tabiî durmadan bunun sözü edilmektedir) ağzı köpükler saçan bir babayla avazı çıktığı kadar ağlamağa başlayan bir ana manzarasına, Vietnam toprağında en büyük alçaklık sayılan «nankör evlât» sitemlerini de ekleyin..

Bu işi düzene koyacak olan ne yargıçtır, ne de yönetim komitesinin başkam. Genç kızımız artık, ana-babasının haksız isteklerine karşı direnmesini sağlayan bir gençlik teşkilâtının üyesidir, ve durum dayamlmaz hale geldiği vakit arkadaşlarına sığınabilir. Ve ana-baba kapı çalınıp da açtıklarında bir de bakarlar ki karşılarında kızları yerine, arkadaşlarımn hakkım savunmağa kararlı ve ileri fikirli bir delege genç kızlar topluluğu var. Biraz mırın kırın ederler tabiî ama, sonunda genç kızımız vaktinden önce ve kendi seçmediği bir kimseyle evlenmekten kurtulur.

Ferdiyetçi ve «liberal» (hürriyetçi) bir rejimde, kanunların ve prensiplerin sosyal hayata yerleşebilmesi için

yıllarca ve yıllarca beklemek gerekirdi. Yani demek istiyoruz ki, «hürriyetçi» rejimler ille de hürriyet getirmez insana...

Yüzyıllar boyunca durgunluk içinde yüzmüş olan az gelişmiş ülkeler şimdi, bütün alanlarda derin ve hızlı değişiklikler beklemektedir. Durumumuz bize, yapıların yeni baştan düzenlenip işletilmesini ve geleneksel zihniyeti yıkacak bir ilerilik ideolojisinin benimsenmesini emrediyor. Büyük halk kitlelerinin aktif katılması ve kitlelerin bağrında, görevlerini yerine getirecek çapta bir yönetici partinin varlığı, hızla ilerlemenin ilk şartıdır.

Sosyalizm Vietnam halkı için eşsiz bir ilerleme aracı olmuştur. Başka ülkeler için bu derece etkili, bu çapta kurtarıcı başka doktrinler bulunamaz mı? sorusuna kesinlikle bulunamaz cevabını verip meseleyi kapatmak iddiasında değiliz. Ama Vietnam denemesi, bu sorunun cevabının kesin bir evet olmadığını da bize kesinlikle öğretmiş bulunmaktadır. Çünkü az gelişmiş ülkelerin problemleri, ekonomik gelişme, siyasî kurumların yerleşmesi ve Birleşmiş Milletlere üye olmakla bitmez. Kadının rolü, millî dil, etnik azınlıkların yeri gibi meseleleri çözmek ve din, folklor, geleneksel kültür sorunlarında takınılacak tavrı kesinlemek şarttır. Ayrıca, insanlar arası ilişkiler meselesini yeni bir çerçeve içinde düşünüp çözmek ve yeni bir pratik ahlâk düzenini getirip yerleştirmek de gerekmektedir.

Kişi olarak bize, uzun zaman feodal bir çevrede, sonra da ileri bir kapitalist ülkede yaşamak imkânı sunuldu. Bugün de, yeni Vietnam'ın kuruluşuna aktif olarak katılmak imkânı sunulmaktadır. Yukarıda saydığım meselelere, yani hızlı bir gelişmenin yaratması mukadder olan bütün problemlere, sosyalizm kadar ışık tutan başka bir doktrin bulamadığımı özellikle belirtmek isterim.

7.5 lira

KEY DAHL
1000000 TL